

LOCAL ARCHEO PLAN

GRAD VODNJAN-DIGNANO
Trgovačka 2, 52215 Vodnjan-Dignano

archaeological site, park or group of sites:
Park kažuna / Parco delle casite

identification of the archaeological site or group of sites:

- Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-6878: Umijeće suhozidne gradnje
- UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva "Art of dry stone walling, knowledge and techniques" - Umijeće suhozidne gradnje upisano 28. studenoga 2018.
- Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-3104: Arheološko nalazište sv. Severin
- Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-7112: Arheološko nalazište Komunal (uvala Marić) s ostacima triju velikih gomila
- Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-7113: Arheološko nalazište Komunal (uvala Marić) s ostacima antičke vile i uljare
- Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-860: Crkva sv. Margarete
- Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-871: Crkva sv. Franje (uz Park kažuna)

name or number of the site(s) in the national register of archaeological

sites and monuments editor(s):

.....
name, professional title,

signature and stamp project

manager:

.....
name, professional title, signature and stamp

Local Archeo Plan number, place and date of publication

.....
*(number 1/1 for the first edition of the plan, number 1/2 for the updated
version of the first edition, number 2/1 for the second edition, ...)*

Logotypes

INSTRUCTIONS:

The plan covers all principal areas of intervention necessary for the establishment or running of an archaeological park. When preparing your Local Archeo Plan you can decide to include only some of the proposed chapters, as you possibly have only to upgrade an already functioning situation.

You probably need to adapt some definitions mentioned in the plan (maybe your area is not an archaeological park, but something else: you can modify wording, but be consistent through the whole document).

To support you in the preparation of your Local Archeo Plan we included hints and questions, marked in grey colour, which you should consider in order to find the right solutions for your archaeological park. Other aspects could probably be important for your situation: the included questions only act as a starting point. After you have defined and explained your solutions, you can remove the examples.

If you use abbreviations please include at the end of your plan a list outlining them. If necessary, you can also include a glossary.

CONTENTS		
<i>Part</i>	<i>Title</i>	<i>Page</i>
	Work team	
	Basic information of the site	
1	Introduction	
2	Assessment of the local archaeological heritage	
3	Feasibility study	
4	Local Archeo Plan	
5	Implementation and maintenance	
6	Sources and literature	
7	Appendixes	

WORK TEAM		
Editor:	Andrea Manzin	<i>signature</i>
Core work team		
Project manager	Andrea Manzin	<i>signature</i>
Financial manager	Roberto Jakovljević	<i>signature</i>
Communications manager	Kristina Buršić	<i>signature</i>
Archaeological heritage expert	<i>name and surname ,professional title</i>	<i>signature</i>
Additional experts and specialists (depending on the scope of the LAP)		
Archaeologist	<i>name and surname ,professional title</i>	<i>signature</i>
Urban development expert	Branko Orbanić. dipl. ing. arhitekture	<i>signature</i>
Heritage interpretation expert	Josip Matassi , M.sc.	<i>signature</i>
Conservation expert	Branko Orbanić. dipl. ing. arhitekture	<i>signature</i>

Landscaping expert	<i>name and surname ,professional title</i>	<i>signature</i>
Tourism expert	Josip Matassi , M.sc.	<i>signature</i>
Marketing or communication specialist	Edita Bilaver Galinec	<i>signature</i>
..... (other expert or specialist)	<i>name and surname ,professional title</i>	<i>signature</i>
Local Archeo Plan number:		
Place and date of publication:		

BASIC INFORMATION OF THE SITE	
Name of the site(s):	Park kažuna i zaštićena (te nezaštićena) kulturna dobra uz koje se nalaze kažuni
Name or number of the site(s) in the national register of archaeological sites and monuments:	<ul style="list-style-type: none"> • Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-6878: Umijeće suhozidne gradnje • UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva "Art of dry stone walling, knowledge and techniques" - Umijeće suhozidne gradnje upisano 28. studenoga 2018. • Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-3104: Arheološko nalazište sv. Severin • Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-7112: Arheološko nalazište Komunal (uvala Marić) s ostacima triju velikih gomila (k.č.1174/1) • Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-7113: Arheološko nalazište Komunal (uvala Marić) s ostacima antičke vile i uljare
City, town:	Vodnjan – Dignano
Region:	Istarska
Country:	Hrvatska
Complete cadastral reference:	<p>Park kažuna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • k.č. 2087/4 K.O. Vodnjan – Dignano • k.č. 2139/13 K.O. Vodnjan – Dignano <p>Ostali zaštićeni lokaliteti sa kažunima u neposrednom okruženju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arheološko nalazište sv. Severin • Arheološko nalazište Komunal (uvala Marić) s ostacima triju velikih gomila (k.č.1174/1) • Arheološko nalazište Komunal (uvala Marić) s ostacima antičke vile i uljare • Crkva sv. Margarete (k.č. 3388 / *1133) • Crkva sv. Franje (uz Park kažuna) *1075/1

Landowner(s):	<ul style="list-style-type: none"> • Park kažuna: k.č. u vlasništvu RH / Grad Vodnjan - Dignano korisnik • Kažuni na području Grada Vodnjana: u privatnom ili javnom vlasništvu (RH / Grad Vodnjan)
Manager:	Grad Vodnjan – Dignano / Castelier d.o.o.
Investor(s):	Grad Vodnjan – Dignano
Responsible monument protection institution:	Ministarstvo kulture i medija; Konzervatorski odjel u Puli za područje Istarske županije

1. INTRODUCTION / UVOD

Reasons for preparing the plan and its objectives / razlozi izrade plana i ciljevi:

Lokalni arheološki plan za lokalitet Park kažuni sa arheološkim i kulturnim lokalitetima na kojima se nalaze kažuni predstavlja temeljni planski dokument kojim se žele dati smjernice zaštite, kulturno turističke valorizacije i promocije kažuna kao tipičnog primjera suhozidne građevine u Istri. Prema prof. Tihani Stepinac Fabijanić, suhozid označava slaganje kamenja u nizovima „na suho“, tj. bez upotrebe vode, odnosno ikakvog vezivnog materijala. Ovakav način gradnje predstavlja najstariji način građenja na cijelom sredozemnom prostoru, pa tako i u Istri. Stepinac Fabijanić navodi kako je obilje kamena u kraškim područjima izravno uzrokovalo pojavu ove tehnike građenja, koju putem arheoloških nalaza možemo slijediti u pretpovijesna vremena (ograđivanje obradive zemlje kamenom, i izrada suhozidnih skloništa za ljude i stoku). Umijeće suhozidne gradnje upisano je 28. studenoga 2018. na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva, kao odgovor na zajedničku međunarodnu nominaciju Cipra, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Slovenije, Španjolske i Švicarske pod nazivom "Art of dry stone walling, knowledge and techniques". Tihana Stepinac Fabijanić, u radu Suhozidne konstrukcije u Istri i sjevernojadranskim otocima pojašnjava kako naziv kažun (tal. casita) u Istri označava kućicu od kamena građenu „u suho“ (bez vezivnog sredstva) na kružnoj osnovi. Kameni prstenovi podižu se u kružni zid otvorom za vrata, a zatim se krugovi pločastog kamenja sužuju na način tzv. „lažnog svoda“ i tvore klobuk. Kupola se dodatno pokrivena škrilama - kamenim pločama. Vrh kupole zatvoren je ovećim kružnim kamenom (korona, capel), opterećenim još jednim stožastim kamenim ukrasom (pinćuk, pimpignol). Kažun koji se koristio kao poljska kućica, sklonište sastavni je element kulturnog krajobraza istarskog ruralnog područja.

Nužno je istaknuti kako je u od 2012. kultivirani krajolik sjeverozapadne Vodnjanštine s arheološkim, etnološkim i sakralnim spomenicima, bio upisan u Registar kulturnih dobara RH pod kategorijom zaštite kulturni krajolik, međutim danas to više nije. Dodatno, prema navodima Bušić-Matijašić (2012.) kako su brojni znanstvenici oduvijek tražili vezu između ostataka prapovijesnih kuća i poljskih kućica tzv. kažuna ili bunja (Stepinac - Fabijanić 1988.; Lago 1994.; Kale 1998), te budući da do danas nisu izvršena arheološka istraživanja koja bi potkrijepila te veze, poželjno je (a i nužno) provesti arheološka i ostala istraživanja na temu veza između kažuna i prapovijesnih kuća okrugloga tlocrta. Premda je većina današnjih kažuna nastala prije 200 – 300 g., i kao takve relativno novije gradnje (ostatci) zahtijevaju interes za provedbu arheoloških istraživanja budući da se arheologija prema Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama dijeli na prapovijesnu, antičku, srednjovjekovnu i novovjekovnu arheologiju.

Sve prethodno navedeno (UNESCO i nacionalna zaštita, potreba za istraživanjima i dr.) ukazuje kako je Lokalnim arheološkim planom potrebno aktivnosti usmjeriti na jačanje svijesti o važnosti kažuna i suhozidne baštine Istre, zagovarati znanstveno istraživački rad (arheološka, etnološka i ostala znanstvena istraživanja), pristupiti

sustavnoj evidenciji svih suhozida na području Grada Vodnjana uz analizu stanja, razvijati modele kulturno turističke valorizacije te umrežavanja i suradnje sa ostalim područjima / lokalitetima suhozidne baštine (nacionalno i međunarodno) u svrhu zajedničkih projekata.

Vizija:

Kažun - simbol koji objedinjuje tradiciju, običaje i opstojnost „istarskog čovika“, valorizira se kroz promociju poljoprivredne proizvodnje, lokalnih proizvoda, kulturne manifestacije te postaje i ostaje nezaobilazni motiv posjeta Vodnjanštini koji značajno doprinosi blagostanju lokalne zajednice.

U svrhu ostvarenje vizije, Park kažuna sa razrađenim programima obilaska za različite ciljne skupine posjetitelja postaje prepoznatljiva početna točka obilaska i upoznavanja tradicije suhozidne gradnje Istre te djeluje kao spiritus movens (spiritus agens) odnosno onaj koji smišlja, pokreće i organizira različite projekte i događanja u svrhu promocije i valorizacije kažuna te prezentacije i valorizacije istarske tradicije i lokalne proizvodnje. Cilj ovakvog djelovanja je povećati posjećenost (u okvirima prihvatljivih kapaciteta nosivosti područja), promovirati identitet kažuna u okviru UNESCO zaštite, jačanje svijesti i stvaranje pretpostavki gospodarskog razvoja lokalne zajednice.

Zaključno, kako bi se ostvarila gore navedena Vizija i ciljevi potrebno je provesti različite aktivnosti objedinjene po slijedećim grupama:

- Uspostaviti sustav upravljanja sa jasno definiranim aktivnostima istraživanja, zaštite, konzervacije, obnove i održive valorizacije Kažuna te iste i provoditi
- Definirati modele / programe za popularizaciju, promociju i edukaciju ključnih dionika i stanovništva o temama vezanim uz kažune i suhozidnu baštinu
- Uspostaviti suradnju na nacionalnoj i međunarodnoj razini sa stručnjacima, istraživačima, udruženjima i ostalom stručnom zajednicom o različitim temama vezanima uz kažune i suhozidnu gradnju.

Na ovaj način stvorit će se i pretpostavke za dugoročni cilj Grada Vodnjana – Dignano – Uspostava međunarodnog (UNESCO) interpretacijsko - edukacijskog centra za suhozidnu gradnju u okviru Parka kažuna.

2. ASSESSMENT OF THE LOCAL ARCHAEOLOGICAL HERITAGE / PROCJENA LOKALNE ARHOLOŠKE BAŠTINE

2.1. Identification of the local archaeological heritage and its conservation status / Identifikacija lokalne arheološke baštine i stanja očuvanosti

Type of archaeological site(s) taken into consideration / Razmatrani tip arheološkog lokaliteta:

Parka kažuna – kao arheološki park odnosno „park suhozidne baštine“ u kojem se prikazuje gradnja jednog kažuna u četiri faze, te ostali oblici kažuna koje se susreće na području Vodnjanštine. Prikazana je konstrukcija kažuna u 4 temeljna koraka; prvi podrazumijeva izgradnju temelja, drugi izgradnju zida do krova, treći izgradnju krova - gromače, dok četvrti predstavlja završetak same konstrukcije, odnosno gotov kažun. Park predstavlja početnu točku obilaska kažuna, suhozidne i zaštićene baštine područja u čijem okruženju se nalaze kažuni:

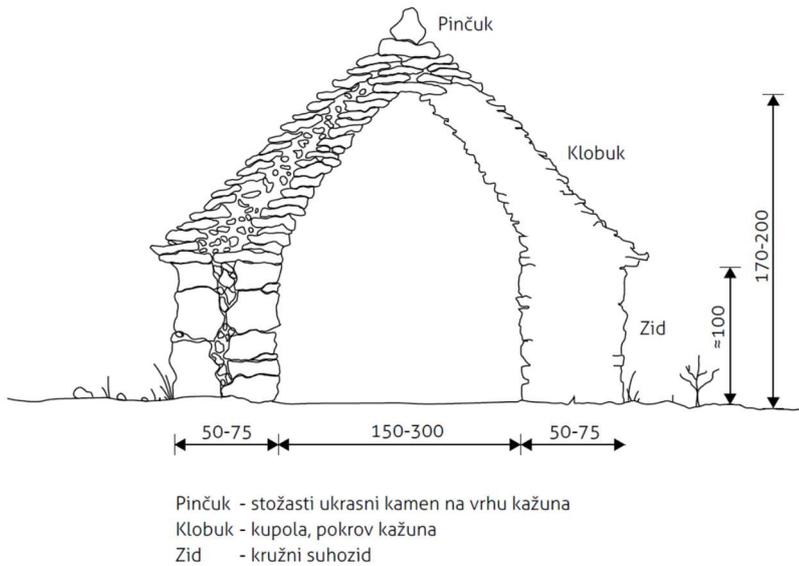
- Arheološko nalazište sv. Severin
- Arheološko nalazište Komunal (uvala Marić) s ostacima triju velikih gomila (k.č.1174/1)
- Arheološko nalazište Komunal (uvala Marić) s ostacima antičke vile i uljare
- Crkva sv. Margarete (k.č. 3388 / *1133)
- Crkva sv. Franje (uz Park kažuna) *1075/1 i dr.

Types of archaeological remains taken into consideration / Razmatrani tip arheoloških ostataka:

Kažuni i suhozidna gradnja u različitom stanju očuvanosti koji se nalaze na području Vodnjanštine.

Slika 1: Poprečni presjek kažuna IZVOR: Stepinac Fabijanić, 2012. Kažun kao prepoznatljiv

element identiteta Istre

Spatial extension of the archaeological site(s) / Prostorni obuhvat arheološkog lokaliteta:

Kažuni nisu prostorno vezani isključivo za ruralno (poljoprivredno) područje Vodnjanštine, već se kao suhozidni način gradnje (zaštićen od UNESCO-a) zadržao na velikom dijelu Mediterana, pa tako i u Hrvatskoj, u tradicijskoj ruralnoj arhitekturi u Istri, na Kvarneru, primorju, Dalmaciji, te otocima. Na području Istre, najveća koncentracija kažuna je upravo na području grada Vodnjana. Za daljnje razumijevanje i istraživanje primjetna je nužnost izrade topografske / geografske podloge sa bazom podataka o kažunima na području Vodnjana, Istre i ostalih područja RH. Sam Park kažuna na prostoru od cca. 10.000 m² predstavlja početnu točku koja u funkciji arheološkog parka predstavlja razvoj suhozidne gradnje.

Slika 2: Karta rasprostranjenosti kažuna u Istri IZVOR: Stepinac Fabijanić, 2012. Kažun kao prepoznatljiv element identiteta Istre

Slika 3: Karta rasprostranjenosti okruglih suhozidnih građevina u Europi IZVOR: Stepinac Fabijanić, 2012. Kažun kao prepoznatljiv element identiteta Istre

Dating of the archaeological site(s) / Datiranje arheološkog lokaliteta:

Većina sačuvanih kažuna potječe iz perioda od 18. do sredine 20. stoljeća, odnosno perioda intenzivnijeg rada u poljoprivredi. Međutim, prema navodima Bušić-Matijašić (2012.) brojni znanstvenici traže vezu između ostataka prapovijesnih kuća i poljskih kućica tzv. kažuna ili bunja (Stepinac - Fabijanić 1988.; Lago 1994.; Kale 1998), te budući da do danas nisu izvršena arheološka istraživanja koja bi potkrijepila te veze, poželjno je (a i nužno) provesti arheološka i ostala istraživanja na temu veza između kažuna i prapovijesnih kuća okrugloga tlocrta.

Conservation, restoration and presentation status of the archaeological site(s) / Konzervacijski, restauracijski i prezentacijski status arheološkog lokaliteta:

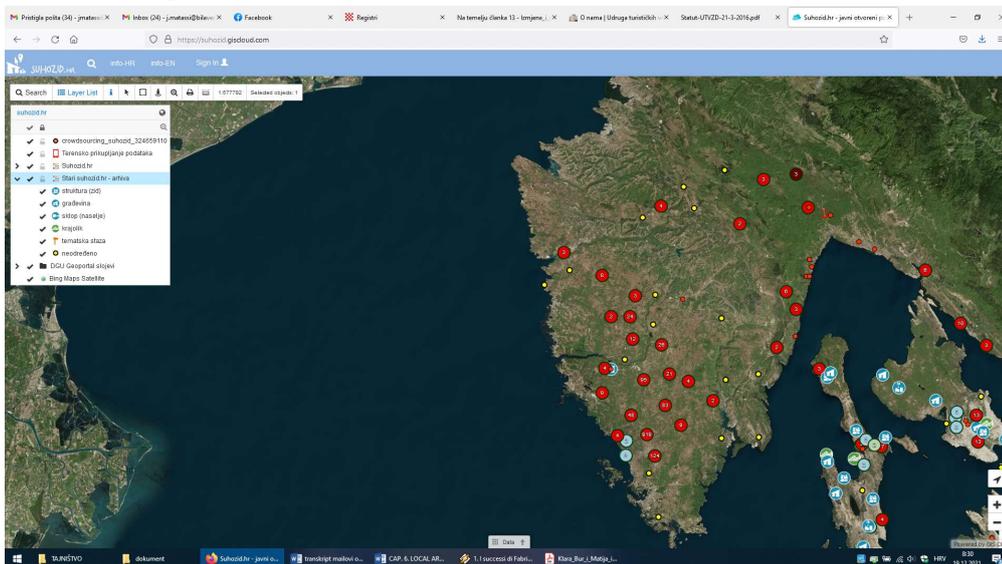
Prema Stepinac Fabijanić 2013. naziv kažun (tal. casita) u Istri označava jednodnostorno manje kameno zdanje građeno „u suho“ (bez vezivnoga sredstva) na kružnoj, uglatoj ili kombiniranoj osnovi, pokriveno tzv. „lažnim svodom“, odnosno nepravom kupolom s kamenim pločama (škrilama). Najveća koncentracija kažuna u području jugozapadne Istre je upravo na području oko Vodnjana, što prema informacijama iz gradske uprave prelazi broj od 2.000 kažuna u različitim fazama očuvanosti. Uz kažune koji su izgrađeni u neposrednoj blizini prethodno navedenih arheoloških nalazišta i kulturnih dobara (sv. Severin; arheološko nalazište Komunal (uvala Marić) s ostacima triju velikih gomila i s ostacima antičke vile i uljare; Crkva sv. Margarete, Crkva sv. Franje i dr.) svakako treba navesti i lokaciju 3 kažuna pored crkve Sv. Foške u Batvačima kao jednu od najzanimljivijih.

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske primjenjuje modalitet zaštite suhozida kroz zaštitu same tehnike gradnje kao nematerijalnog kulturnog dobra (uvršteno u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske). Umijeće suhozidne

gradnje upisano je 28. studenoga 2018. na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva, kao odgovor na zajedničku međunarodnu nominaciju Cipra, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Slovenije, Španjolske i Švicarske pod nazivom "Art of dry stone walling, knowledge and techniques. Prostorni plan uređenja Grada Vodnjana-Dignano, evidentira svu baštinu na području grada, ali evidencijom nisu obuhvaćeni primjeri graditeljskog nasljeđa kao npr. kažuni i suhozidi, međutim definira kako isti zahtijevaju posebnu skrb lokalne zajednice, održavanje, čišćenje i uređenje u skladu s izvornim izgledom a bez dogradnji ili promjene građevnog materijala.

Kako je prethodno navedeno, postoje definirane smjernice zaštite, ali s druge strane kazne za devastaciju kažuna (i/ili bilo kojeg drugog oblika suhozidne gradnje) ne postoje pa je nerijetka pojava korištenja kamena iz kažuna u druge namijene. Kako bi se takve aktivnosti spriječile, nužno je zajedničko djelovanje svih javnih službi ali preduvjet je inventarizacija u obliku svojevrsnog katastra kažuna i suhozidne gradnje koju zagovaraju stručnjaci (Kale. 2010.). Hvalevrijedna inicijativa pokrenuta 2013. a koju su osmislili i vode aktivisti sa hrvatske suhozidne i Geo informacijske scene očituje se u web portalu suhozid.hr <https://suhozid.giscloud.com/> kao otvorenom javnom popisu hrvatske suhozidne baštine. Popis je otvoren za svaki doprinos koji proširuje informacije suhozidnih fenomena i njihovog rasprostiranja duž istočne obale Jadrana i njena zaleđa. Ovakva inicijativa zasigurno može doprinijeti daljnjoj zaštiti suhozidne baštine i samih kažuna.

Slika 4: GIS platforma suhozid.hr sa evidentiranom suhozidnom baštinom

Kako bi sačuvao tradiciju gradnje kažuna, Grad Vodnjan-Dignano pokrenuo je 2008. projekt "Moj kažun – La mia casita" u koji je uključen Konzervatorski odjel iz Pule te Etnografski muzej Istre. Bespovratna potpora po ovom projektu može iznositi najviše 3.000,00 kn po kažunu, a Grad Vodnjan-Dignano osigurao je stručnu pomoć tijekom radova na obnovi kažuna. Sam projekt „Moj kažun – La mia casita“ podrazumijeva obnovu što većeg broja kažuna i suhozida, kreiranje kulturno

turističkog proizvoda, kreiranje elementa za produljenje turističke sezone, promoviranje kulturnog turizma, doprinos očuvanju etnološkog i povijesnog nasljeđa. Putem projekta provode se radionice za izradu i obnovu kažuna i suhozida. U 2013. godini otvoren je i „Park kažuna“ koji predstavlja sve faze konstrukcije kažuna, unutar kojeg je prezentirana konstrukcija kažuna u 4 temeljna koraka; prvi podrazumijeva izgradnju temelja, drugi izgradnju zida do krova, treći izgradnju krova - gromače, dok četvrti predstavlja završetak same konstrukcije, odnosno gotov kažun. Kroz ovaj projekt Grad Vodnjan-Dignano je do sada pomogao obnovu cca 200 kažuna, a godišnje se iz proračuna izdvaja oko 30 do 50.000 kuna radi organiziranja samog projekta Moj kažun i radi dodjeljivanja potpora za obnovu kažuna. Budućnost parka Kažuna, kako se navodi u Planu upravljanja kulturnom baštinom Grada Vodnjan-Dignano vidi se u uspostavi međunarodnog (UNESCO) interpretacijsko - edukacijskog centra za suhozidnu gradnju pri čemu je Park kažuna zamišljen kao otvoreni prostor za edukaciju a objekt u centru Vodnjana (Casa nave, adresa Portarol 6) zamišljen je kao zatvoreni prostor centra.

2.2. Historical and cultural significance of the local archaeological heritage / Kulturno povijesni značaj lokalne arheološke baštine

Archaeological, historical, and artistic significance of each type of archaeological remains / Arheološki, povijesni i umjetnički značaj svakog tipa arheološke baštine:

Kako je istaknuto u Planu upravljanja kulturnom baštinom Grada Vodnjana – Dignano, kažuni na graditeljskoj razini, prema nekim još nedovoljno istraženim i potvrđenim pretpostavkama, potječu isključivo iz arhaičnog karaktera koji njihova tipologija i arhitektonski elementi, održavaju već tisućljećima. Tijekom povijesnog razvoja uočavaju se određene konstante, poput tlocrtnih oblika, isključive uporabe kamena, kao i osobita tehnika konstrukcije svodova. Osim arhitektonskog značaja, kažuni definiraju i karakteriziraju teritorij Vodnjanštine (područje najveće gustoće kažuna na području jugoistočne Istre) i po krajobraznom identitetu.

Kažuni kao dio suhozidne baštine od međunarodne su važnosti čemu govori već spomenuti upis u UNESCOV Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva „Umijeće suhozidne gradnje“. Cilj Grada Vodnjana – Dignano je da park Kažuna preraste u međunarodni (UNESCO) interpretacijsko - edukacijski centra za suhozidnu gradnju, te je s tim u vezi je nužna provedba kontinuiranih znanstvenih (interdisciplinarnih) istraživanja, edukacije, jačanja svijesti te zaštite i valorizacije u skladu sa smjernicama održivosti.

Ecological significance of the archaeological site(s) / Ekološki značaj arheološkog lokaliteta:

Sačuvana antička (rimska) parcelacija zemljišta obuhvaćenoj u mreži suhozida sa kažunima, brojna arheološka i sakralna baština tvore jedinstveni kultivirani krajolik Vodnjanštine na kojem se i danas uzgajaju tradicionalne poljoprivredne kulture. Aktivnosti koje provodi Grad Vodnjan-Dignano po pitanju zaštite, edukacije i valorizacije kažuna, doprinijelo je kontinuiranim akcijama čišćenja okoliša i staza koje vode do dosad obnovljenih kažuna, a koje se provode sa lokalnom zajednicom, školama, vrtićima, udrugama, akademskom zajednicom i dr. Sve aktivnosti, pa tako i ekološke, provode se u svrhu valorizacije kažuna kao simbola koji objedinjuje tradiciju, običaje i opstojnost „istarskog čovika“.

2.3. Social and economic significance of the local archaeological heritage / Društveni i gospodarski značaj lokalne arheološke baštine

Use the two following questionnaires to identify the ways in which different stakeholders use and perceive the structures and areas occupied by archaeological remains. They can be adapted to suit your local situation. Some data can be sourced from existing economic, tourist, social or demographic statistics, urban planning documents, and periodical activity reports produced by various local institutions and organizations.

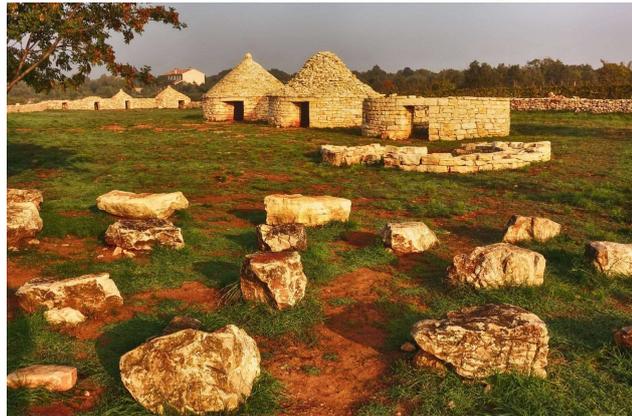
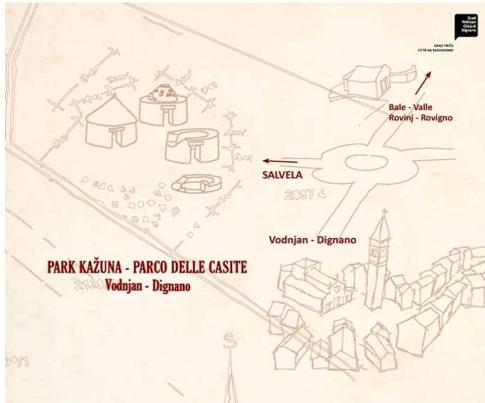
Types of activities conducted in structures/ areas occupied by archaeological remains	Yes	No	Permanent	Occasional / seasonal
Habitation				
Movement/traffic				
Agriculture	X			
Other economic activities	X			
Touristic activities	X			X
Recreational activities	X			
Cultural activities	X			X
Educational activities	X			X
Religious activities				
Other public activities				
....				

Type of economic activity	Permanent	Occasional /	Organizers
Exhibition			
Souvenir shops		X	
Guided tours		X	
Re-enactment festival			
Traditional crafts festival		X	
Concert			

2.4 Accessibility of the archaeological site(s) /Pristupačnost arheološkom lokalitetu

Physical accessibility / Fizička pristupačnost

Na području grada Vodnjana-Dignano najveća je gustoća kažuna „raštrkanim“ po poljoprivrednim površinama. Pristup kažunima osiguran je poljskim putevima, a Park kažuna predstavlja početnu točku obilaska u kojem se posjetitelj educira o samim kažunima te dobiva potrebne informacije za obilazak istih.

Informational accessibility / Dostupnost informacija

Informacije o kažunima pružaju se u Parku kažuna koje je početno mjesto obilaska sa slijedećim sadržajima:

- prikaz gradnja jednog kažuna u četiri faze, te ostali oblici kažuna kojih susrećemo u našoj okolini. Prikazom gradnje prezentirana je konstrukcija kažuna u 4 temeljna koraka - izgradnju temelja; izgradnju zida do krova; izgradnju krova – gromače; te završetak same konstrukcije, odnosno gotov kažun.
- Info-point gdje posjetitelji mogu saznati crtice iz povijesti Vodnjana i Vodnjanštine, informacije o maslinovom ulju, vinu i Vin de Rosa, te informacije o smještaju.
- Suvenirnica (mogućnost degustacije i kupnje maslinovog ulja, vina te handmade suvenira
- Caffe bar i sanitarije

Park kažuna kojim upravlja tvrtka Casteliera d.o.o. (osnovana od Grada Vodnjana-Dignano) osim edukativnih, promotivnih i informativnih aktivnosti, omogućuje organizirani obilazak sa stručnim vođenjem na temu kažuna za manje i veće grupe. U ponudi su 2 ture (ali moguća je i osmisliti ture po interesu posjetitelja):

- Biciklističke ture (više od 100 kilometara označenih bike staza, pretežno makadamskih, koje prolaze uz suhozide, kažune i maslinike, a povezuju sva mjestašca u okolini grada)
- Ture u prirodi (kažuni, suhozid, masline i ostalo mediteransko bilje karakteristično za područje)

2.5 Existing legal and administrative framework of the

archaeological site(s) / Postojeći pravni i administrativni okvir arheološkog lokaliteta

Kažuni nisu posebno zaštićeni kao pojedinačno kulturno dobro već su zaštićeni kao dio suhozidne baštine, odnosno tehnike gradnje. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske primjenjuje modalitet zaštite suhozida kroz zaštitu same tehnike gradnje kao nematerijalnog kulturnog dobra (uvršteno u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske). Umijeće suhozidne gradnje upisano je 28. studenoga 2018. na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva, kao odgovor na zajedničku međunarodnu nominaciju Cipra, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Slovenije, Španjolske i Švicarske pod nazivom "Art of dry stone walling, knowledge and techniques. Na lokalnoj razini, Prostorni plan uređenja Grada Vodnjana-Dignano, evidentira svu baštinu na području grada, ali evidencijom nisu obuhvaćeni primjeri graditeljskog nasljeđa kao npr. kažuni i suhozidi, međutim definira kako isti zahtijevaju posebnu skrb lokalne zajednice, održavanje, čišćenje i uređenje u skladu s izvornim izgledom a bez dogradnji ili promjene građevnog materijala.

Sam Park kažuna izgrađen je na katastarskim česticama u vlasništvu RH, te je za daljnji razvoj parka i valorizacije kažuna nužno završiti procedure dodjele zemljišta između RH i Grada Vodnjana – Dignano što se očekuje u veljači 2022. Kažuni na području Grada Vodnjana - Dignano su u privatnom ili javnom vlasništvu (RH / Grad). Grad Vodnjan – Dignano osnovao je tvrtku Castelier d.o.o. s ciljem promocije Vodnjanštine, revitalizacije starogradske jezgre grada, prodaje autohtonih proizvoda (te pokretanja turističkog razvoja i jačanja gospodarstva područja. Tvrtka upravlja Parkom kažuna i organizira obilaske te manifestacije.

Grad Vodnjan-Dignano kroz projekt "Moj kažu – La mia casita" je do sada pomogao obnovu cca 200 kažuna, a godišnje se iz proračuna izdvaja oko 30 do 50.000 kuna radi organiziranja samog projekta Moj kažu i radi dodjeljivanja potpora za obnovu kažuna.

Zaštita i valorizacija kažuna je jedan od važnih prioriteta razvoja grada Vodnjana-Dignano te je kao takav uključena u različite strateško planske dokumente - Strategiju razvoja Grada Vodnjana-Dignano 2015.-2020., Plan upravljanja kulturnom baštinom Grada Vodnjana-Dignano, Prostorni plan uređenja Grada Vodnjana.

Premda se na web stranici tvrtke Castelier koja upravlja Parkom kažuna <https://www.castelier.hr/explore> nudi obilazak kažuna kroz 2 paket aranžmana, u razgovoru sa upravom i predstavnicima grada istaknuto je manjak snažnije suradnje među akterima turističke ponude Istre, kao i snažnije integracije obilaska kažuna s postojećom ponudom. Na prostoru Parka organiziraju se različite aktivnosti sa različitim dionicima ali izostaje strateški jasni pristup koji daje jasnu poruku posjetiteljima o kažunima kao sastavnom dijelu istarskog identiteta.

Zahvaljujući aktivnostima usmjerenima za zaštitu, obnovu i promociju suhozidne baštine – kažuna, primjetna je sve veća prisutnost kažuna u turističkim promotivnim materijalima, pri izradi suvenira kao i u logotipima lokalnih tvrtki koje

na taj način ističu lokalni identitet i koriste ga u marketinške svrhe.

3. FEASIBILITY STUDY

3.1 Identification of the legal and administrative framework / Pregled zakonodavnog i administrativnog okvira

Parkom kažuna i Info-pointom upravlja tvrtka osnovana od Grada Vodnjana-Dignano pod nazivom Castelier d.o.o. s ciljem promocije Vodnjanštine, revitalizacije starogradske jezgre grada, prodaje autohtonih proizvoda (vino, maslinovo ulje, proizvodi od lavande, čokolada, med) te pokretanja turističkog razvoja i jačanja gospodarstva ovog područja. Tvrtka je registrirana za ugostiteljstvo, turizam i putničku agenciju te je moguće na mrežnim stranicama <https://www.castelier.hr/explore> pregledati opise turističkih tura (explore ture) odnosno različitih izleta u njihovoj organizaciji: basic ture, gastro ture, vjerske ture, biciklistička ture i ture u prirodi.

Uvidom u sudski registar razvidno je kako tvrtka Castelier d.o.o., Vodnjan osnovana kao društvo s ograničenom odgovornošću, i time podliježe zakonodavnom okviru Zakona o trgovačkim društvima i ostalim propisima Republike Hrvatske. Kao osnovna djelatnost navodi se iznajmljivanje i ugostiteljstvo. Prema javno dostupnim podacima, u 2020. godini tvrtka je ostvarila ukupne poslovne prihode u iznosu od 1.007.397 kuna, od čega su 985.071 kuna od prihoda od prodaje. Zabilježeno je ukupno 938.987 kuna rashoda, od čega se cca. 60% odnosi na materijalne troškove (567.720 kuna), ca. 33% na troškove osoblja (307.045 kuna), a ostatak na troškove amortizacije i ostalih troškova (64.222 kune). Zaposlena je jedna osoba na određeno vrijeme na administrativnim poslovima (tajnik), društvom upravlja direktor, ujedno i predstavnik osnivača Grada Vodnjana-Dignano, a dobit tvrtke u razmatranoj 2020. godini iznosila je 62.890 kune.

Prema informacijama proizašlima iz intervjua s odgovornim osobama iz Grada Vodnjana-Dignano, postojeće kapacitete društva-kćeri Castelier d.o.o. moguće/potrebno je osnažiti kako u organizacijskom tako i u financijskom aspektu. S tim u vezi, a kako bi se još kvalitetnije upravljalo s kažunima iz predmetnog Plana identificirana je potreba pokretanja inicijative za katalogizacijom kažuna, sve kako je navedeno u Planu upravljanja kulturnom baštinom Grada Vodnjana.

Imajući u vidu kako je tvrtka koja upravlja Parkom kažuna ujedno i društvo-kćer Grada Vodnjana-Dignano, razvidno je kako su strategije i planovi u području zaštite i valorizacije kažuna na području vodnjanštine na razini Grada direktno iskomunicirane i da je djelovanje za ostvarenje cilja zaštite rezultat zajedničkih koordiniranih aktivnosti. U sljedećim strategijama i planovima Grada Vodnjana-Dignano navode se kažuni i tehnika suhozidne gradnje područja vodnjanštine:

- *Plan upravljanja kulturnom baštinom Grada Vodnjana – Dignano, veljača 2021. godine*
- *Strategija razvoja grada Vodnjana-Dignano 2015. – 2020., 2015. godine*
- *Prostorni plan uređenja Grada Vodnjana - VII. Izmjene i dopune Prostornog*

Plana uređenja

Grada Vodnjana – Dignano, srpanj 2019.

Županijska razvojna strategija Istarske županije do 2020. godine (još na snazi) navodi manifestaciju „Moj kažun-La mia casita“ kao iznimno uspješnu akciju vrednovanja kulturnog dobra Istre i Vodnjana, a *Master plan turizma Istarske županije 2015.-2025. godine* navodi Park kažuna kao jednu od prirodnih atrakcija klastera Južne Istre.

Prema zakonodavnom okviru Republike Hrvatske, arheološka nalazišta i općenito kulturna dobra definirana su u Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21). Članak 6, stavak 7 predmetnog Zakona definira pojam arheološkog parka kao istraženog, zaštićenog i prezentiranog arheološkog nalazišta ili njegova dijela koji uključuje informativno-didaktičke sastavnice prezentacije i interpretacije u cilju podizanja svijesti o važnosti arheološke baštine. Arheološka nalazišta i zone (uključujući i podvodna nalazišta i zone) smatraju se nepokretnim kulturnim dobrima.

Nadalje, kako su kažuni zaštićeni i kao nematerijalna baština upisana u UNESCO-ov registar, pri planiranju aktivnosti nužno je pridržavati se UNESCOVIH smjernica kao i odredbi Zakona o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine NN 5/2005

Kao što je već prethodno i spomenuto, Park kažuna je izgrađen na katastarskim česticama u vlasništvu Republike Hrvatske i većina su kažuna na području vodnjanštine u privatnom ili javnom vlasništvu (RH / Grad).

3.2 Design, development and management options / Dizajn, razvoj i opcije upravljanja

U proteklih 14 godina, Grad Vodnjan-Dignano provodi godišnji natječaj za dodjelu sredstava za obnovu kažuna putem pojedinačnih bespovratnih potpora do najviše 3.000 kuna njihovim vlasnicima (fizičkim /pravnim osobama). Zahvaljujući ovoj akciji Grada (koji ujedno osigurava i stručnu pomoć tijekom radova), nastale nakon što se uvidjela potreba za očuvanjem što više objekata suhozidne gradnje uslijed gradnje Istarskog ipsilona na Vodnjanštini, obnovljeno je stotinu kućica građenih od kamena, bez veziva, i stotine metara međa suhozida. Interes za korištenjem ovih sredstava je značajan što odgovara i potpori koju ova inicijativa uživa na lokalnoj razini.

S aspekta nadogradnje prezentacije već postojeće kulturne baštine Grada Vodnjana – Dignano i područja vodnjanštine odnosno cijele Istre, kažuni i početna točka razgledanja iz Parka kažuna predstavljaju značajan potencijal. Mreža obnovljenih kažuna, edukativni format muzeja na otvorenome samoga Parka kažuna u kombinaciji s ostalim elementima turističke ponude ovog područja (gastro ture, sakralna dobra, biciklističke ture, prirodne atrakcije), osnažuju i dodatno vrednuju prezentaciju distinktivnih elemenata Istarskog područja.

Potrebna je još intenzivnija integracija s postojećim turističko-kulturnim proizvodima te formiranje novih koji imaju u centru umijeće suhozidne gradnje koje se predstavlja kako lokalnom stanovništvu tako i posjetiteljima.

Razvojni potencijal prezentacije arheološkog parka moguće je podijeliti u više smjerova:

- prema lokalnom stanovništvu, s naglaskom prema mladima (jačanje lokalnih spona zajednice i identiteta, prijenos znanja tehnike suhozida)
- prema posjetitelja, turistima (informiranje, doživljaj, stvaranje memorija)
- prema stručnoj međunarodnoj javnosti (vrijedan dio međunarodne baštine).

Svaki od navedenih ciljanih skupina prezentacije arheoloških dobara/parka kažuna definiran je specifičnim prioritetima koji svi zajedno doprinose ostvarenju zadane vizije Parka kažuna.

Postojeći ljudski resursi (jedna zaposlena osoba na poslovima administracije na određeno vrijeme, direktor društva) mogu se smatrati ograničavajućim faktorom za provođenje većeg broja aktivnosti i/ili uvođenja novih programa koji se provode u Parku kažuna. Imajući u vidu kako je veći opseg aktivnosti tijekom ljetne sezone, te zasada ne postoji potreba za stalnim zapošljavanjem djelatnika tijekom cijele godine, preporuka je angažirati vanjske suradnike na određeno vrijeme. Prema postojećim saznanjima, preporučuje se angažman storytellera/interpretatora za osmišljavanje i provedbu programa/tura i općenito sadržaja u skladu s karakteristikama ciljanih skupina, promotora/prodajnog zastupnika za prodaju tura/programa i za sklapanja partnerstva.

Required works / Potrebni radovi

Sukladno odredbama zaštite iz Rješenja o upisu u Registar kulturne baštine za RH kao nematerijalno dobro – vještina suhozidne gradnje, nužno je, po pitanju radova, nastaviti sa projektima obnove odnosno revitalizacije napuštenih segmenata dobra te provoditi mjere zaštite kako bi se izbjegla opasnost od nestajanja, uništenja ili pretjerane komercijalizacije kulturnoga dobra. Samim radovima treba prethoditi dodatno istraživanje i mapiranje svih kažuna sa identifikacijom stanja / razine održavanosti.

The economic, social and cultural impact / Gospodarski, društveni i kulturni utjecaj

Prema dosadašnjim rezultatima aktivnosti, Parka kažuna osim kao lokacija praktičnih radionica suhozida, percipiran je i kao lokacija za organizaciju niza manifestacija vodnjanštine i njenih lokalnih dionika u stvaranju turističkih i gastro proizvoda. Obogaćuju se i dodatni sadržaji pa tako između ostalog organiziraju se za posjetitelje obilasci obnovljenih kažuna te jezgre grada Vodnjana-Dignano, muzeja i crkve sv. Blaža turističkim vlakom.

Ulazak u Park kažuna besplatan je te prema dostupnim podacima, dosada nije provedeno strukturirano istraživanje o zadovoljstvu posjetitelja, o percepciji lokalne zajednice niti su evidentirani prijedlozi o mogućim smjerovima razvoja lokaliteta parka putem radioničkih susreta i kroz participativnu metodologiju

uključenja građana. Iz svega navedenoga, preporuka je uspostaviti sustav strukturirana istraživanja/ispitivanja zadovoljstva posjetitelja nakon obilaska Parka kažuna, definirati veze između postojećih turističkih proizvoda koji uključuju obilazak Parka kažuna, poticaj/odluku na dolazak na lokaciju Parka te ukupni dojam. Također, za još snažniju potporu lokalne zajednice i približavanje lokaliteta Parka samom stanovništvu Grada Vodnjana-Dignano i stanovnicima okolnih mjesta, preporuka je organizirati radionice/tribine s raspravom oko načina korištenja i smjerove razvoja Parka kažuna u turističke svrhe, ali i kao integralni dio svakodnevnog života stanovnika. Njihove prijedloge potrebno je valorizirati te unijeti u godišnje planove aktivnosti s mjerenjem rezultata i eventualnim korekcijama po potrebi.

Prema dosadašnjim poslovnim aktivnostima na lokaciji Parka kažuna nije moguće utvrditi broj posjetitelja jer nije osigurana usluga prodaja karata, brojenja posjetitelja – osim kada se radi o organiziranim obilascima grupa. Moguće je definirati ukupnih broj manifestacija/događanja koji se organiziraju na lokaciji Parka te broj podijeljenih kataloga/karata i broj prodanih proizvoda/suvenira iz Info-Pointa.

Imajući u vidu da su dosadašnje posjete edukativnom muzeju na otvorenome bile besplatne i da im je pristup i pogled omogućen jer nema fizičkih barijera, nije preporučeno uvesti naplate ulaznica. Iz navedenoga proizlazi kako je tržišnu orijentaciju ovoga Parka moguće definirati kroz prodaju posjeta/obilaska u okviru edukativno-kulturno-turističkih paketa:

- edukativne radionice za vrtiće, za učenike osnovnih i srednjih škola te za studente s teoretskim i praktičnim modulima prema školskim kurikulumima i po potrebi dodatnim sadržajima
- edukativne radionice za starije lokalno stanovništvo, razmjena iskustava i obilasci kažuna
- edukativne radionice s teoretskim (digitalnim), praktičnim modulima za posjetitelje/turiste (obitelji)
- obilasci uz turističkog vodiča kao dio veće ture obilaska kažuna vodnjanštine
- obilasci uz turističkog vodiča kao dio turističke ture ovog područja koja je primarno gastro, vjerska, biciklistička, šetnje u prirodi ....

3.3 Estimated implementation and maintenance costs; potential funding options / Procjena troškova implementacije i održavanja / mogući izvori financiranja

Koristeći se dosadašnjim iskustvom u upravljanju Parkom kažuna te Info-pointom i ostalim aktivnostima koje tvrtka Casteliere d.o.o. provodi od svog osnutka, moguće je definirati popis troškova za još snažniju aktivnost integracije kažuna u već postojeće turističke ture i/ili za definiranje novih proizvoda kao i za pripadajuće promotivne troškove. U ovoj fazi, preporuka je da se postojeći troškovi uvećaju za

25% i da se formira posebno tijelo multidisciplinarnog profila i profesija čiji predstavnici su ujedno i predstavnici glavnih dionika te da zajedničkim snagama i uz inpute građana / lokalnog stanovništva sa tribina usmjere svoje napore ka formiranju *tailor made* proizvoda za svaku od definiranih ciljanih skupina. Popis potrebnih koraka:

- definiranje mape dionika / formiranje radne skupine / organizacija tribine s građanima
- definiranje ključnih proizvoda kažuna i prioritetnih ciljanih skupina / definiranje ciljeva za 5 godina
- definiranje budžeta / definiranje izvora sredstava (donacije) / izrada akcijskog plana

Possible funding options/ Mogući izvori financiranja

Moguće izvore financiranja treba sagledati sa nekoliko razina prihvatljivih prijavitelja – javnog i privatnog sektora. Za daljnji razvoj Parka kažuna, kao arheološkog parka i željenog UNESCO centra suhozidne baštine preduvjet je rješavanje imovinsko pravnih odnosa a tek onda prijava na različite natječaje za nacionalna (Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo turizma i sporta, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i dr.), EU ili UNESCO sredstva. Privatni vlasnici kažuna mogu se prijavljivati za sredstva Grada Vodnjana – Dignano za obnovu kažuna. Moguće je u dogovoru sa lokalnim poduzetnicima/proizvođačima osmisliti i model sponzorstva obnove kažuna.

Ticketing system / Prodaja ulaznica

Ovisno o vrsti proizvoda, nužno je definirati strategiju cijena posebno imajući u vidu kako je samostalni obilazak Parka kažuna mjerljiv u jedinicama vremena od (svega) 20 minuta te je najčešće dio neke druge organizirane ture ili pak samostalno odabrane, individualne ture posjetitelja (ponajviše obitelji). U tom slučaju nije jednostavno definirati cijenu karte jer je ulazak u park besplatan i pristup je uvijek omogućen. Preporuka je ispregovarati da se u svim paketima obilaska koji imaju i Park kažuna kao jednu od točaka, odvoji jedan simbolični dio za tvrtku koja skrbi o parku u svrhe daljnjeg održavanja i osnovnih troškova parka. Prijedlozi za formiranje obiteljskih/grupnih karata ili za jednogodišnje posvojenje kažuna na javnim površinama ili u samome Parku kažuna trenutno su moguća jedino kao dio neke veće akcije/proizvoda. Imajući u vidu sve prethodno navedene restrikcije mogućnosti naplate ulaznica za ulazak/obilazak Parka kažuna, moguće je predvidjeti jedinstvenu akciju svih gospodarstvenika na području Grada Vodnjana i vodnjanstine koji nude mogućnost kupnje njihovih proizvoda kroz uobičajeni cjenik i onaj koji je uvećan za neki simbolični iznos koji se predaje kao donacija Parku kažuna za njegovo održavanje i obnovu. Sami kupci odlučuju žele li na taj način podržati zaštitu i očuvanje kažuna na ovom području, bez obzira koliki bi financijski rezultat bio ovakve akcije sama činjenica da bi sva maloprodajna mjesta imala tu mogućnost za *kažune* marketinški bi bila snažna poruka jedinstvenog odgovora svih gospodarstvenika na ovom području. Primjerice, boca maslinovog ulja lokalnog proizvođača ima svoju cijenu od 130 kuna, a ukoliko se kupac odluči podržati ulaganja za kažune ista boca bi koštala 135 kuna – razlika od 5 kuna se uplaćuje na račun Castelier d.o.o., a kupac dobiva digitalnu zahvalnicu/oznaku *prijatelj kažuna*.

3.4 Identification of the target public and their expectations /

Identifikacija ciljne publike i njihovih očekivanja

Postojeći način upravljanja Parkom nije predviđao strukturirano ispitivanje zadovoljstva posjetitelja kao niti dublju analizu (istraživanje) očekivanja postojećih i potencijalnih posjetitelja. Preporuka je uvesti kontinuirano ispitivanje zadovoljstva posjetom Parku putem anketnog upitnika (off&online), periodično vođene intervjuje uz predloške za unose odgovora i dojmova te intervjuje s turističkim agencijama. Već prethodno navedena potreba snažnijeg povezivanja s lokalnom zajednicom moguća je i kroz organizaciju tribina (s edukativnim predavanjem) s građanima / lokalnim stanovništvom kako bi se zabilježila njihova očekivanja i prijedlozi i uključili u plan razvoja lokaliteta Parka. Prilikom kreiranja novih tura/programa obilaska Parka preporuka je upriličiti testne/pilot ture te na iste pozvati predstavnike lokalne zajednice i identificirane dionike. Postojeće medijske kampanje koje se provodi već godinama u svrhu promocije akcije Moj Kažun - La mia casita utjecali su na prepoznatljivost Parka kao vrijednog baštinskog elementa Istre, ali i šire imajući u vidu pripadnost UNESCO zaštite nematerijalne kulturne baštine suhozida. Preporuka je nastaviti s tim promocijama na regionalnoj i nacionalnoj razini, te uključiti aktivnosti na međunarodnoj razini sa sličnim parkovima/muzejima i udruženjima koji se bave očuvanjem i valorizacijom kulturne baštine suhozida. Dragodid kao vodeća udruga za organizaciju i vođenje radionica suhozida te provođenje istraživanja suhozidne baštine u suradnji s lokalnim partnerima, izvornim nositeljima umijeća gradnje suhozida i poznavateljima lokalnih tradicija, svakako je najznačajniji partner za razvoj različitih programa i suradnji.

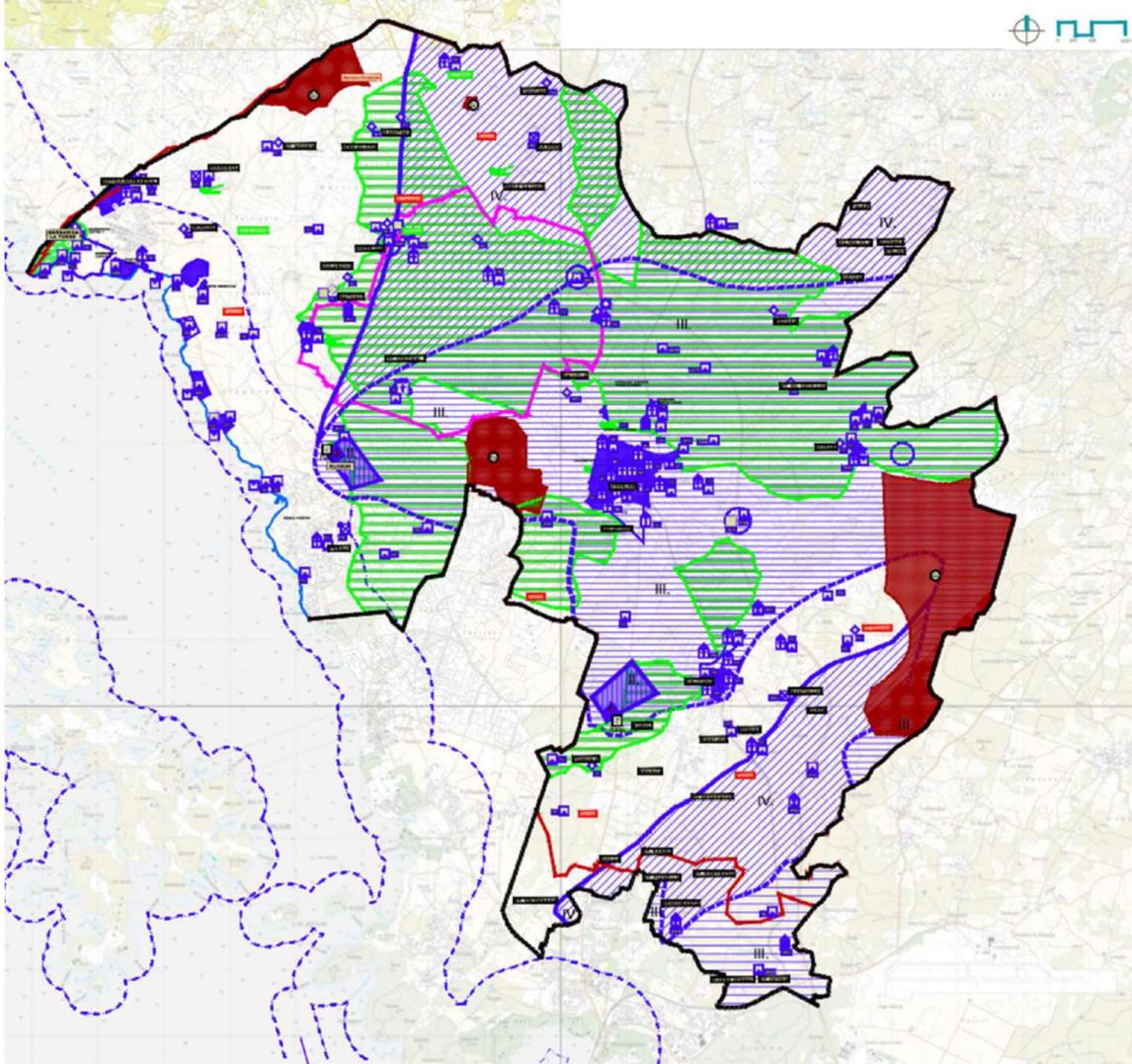
4. LOCAL ARCHEO PLAN / LOKALNI ARHEOLOŠKI PLAN

4.1. Integration within local urban planning / Integracija sa lokalnim urbanim planiranjem

Situation of your site in relation to urban planning issues / Stanje lokaliteta u odnosu na problematiku urbanog planiranja :

Prostorni plan uređenja grada Vodnjana – Dignano se sukladno načelima prostornog uređenja uređuje svrhovita organizacija, korištenje i namjena prostora te uvjeti za uređenje, unaprjeđenje i zaštitu prostora. Na području grada Vodnjan – Dignano nalaze se brojna kulturna dobra koja su evidentirana prostornim planom i za koje je predviđena zaštita.

Slika 5: Prostorni plan uređenja Grada Vodnjana - Dignano - prikaz zaštićenih lokaliteta i dobara

Sami kažuni nisu evidentirani prostornim planom već za iste vrijede navodi propisani Člankom 151. V. Izmjena i dopuna Prostornog plana uređenja Grada Vodnjana- Dignano:

“Članak 151.

Za sva evidentirana arheološka nalazišta, odnosno potencijalne neistražene lokalitete evidentirane ovim Planom potrebno je provesti dodatna istraživanja i šire rekognosciranje terena.

Svim građevnim zahvatima na području evidentiranih lokaliteta treba prethoditi rekognosciranje i pokusno istraživanje kojim bi se odredila uža zona lokaliteta.

Za sve evidentirane povijesne cjeline, njihove dijelove i građevne sklopove potrebno je provesti dodatna istraživanja i izraditi konzervatorski elaborat.

Za nadzor provođenja navedenih mjera i prijedloga za daljnja istraživanja i zaštitu nadležan je Konzervatorski odjel u Puli.

Evidencijom nisu obuhvaćeni primjeri graditeljskog nasljeđa kao npr. kažuni i suhozidi no oni zahtijevaju posebnu skrb lokalne zajednice, održavanje, čišćenje i uređenje u skladu s izvornim izgledom a bez dogradnji ili promjene građevnog materijala.

Evidentirana arheološka nalazišta, lokaliteti i građevine prikazani su

odgovarajućim simbolom na kartografskom prikazu 3.1 "Uvjeti korištenja i zaštite prostora-Uvjeti korištenja" u MJ 1: 25000 a registrirana kulturna dobra i područja pod preventivnom zaštitom u odgovarajućim kartografskim priložima granica građevinskog područja u MJ 1:5000.

4.2. In situ display, conservation and restoration of archaeological remains / In situ prikaz, konzervacija i obnova arheološke baštine

Conservation and display issues / Problemi konzervacije i prikaza:

Park kažuna, kako je već u prethodnim poglavljima pojašnjeno predstavlja početno mjesto za informiranje i obilazak kažuna na području Grada Vodnjana – Dignano., bilo samostalno bilo kroz organizirane ture. Kako na području Vodnjanštine postoji preko 2.000 kažuna u različitom stanju očuvanosti, obilazak uključuje najatraktivnije i najpristupačnije. Zahvaljujući sredstvima Grada i privatnim inicijativama dio kažuna je obnovljen i planirana je valorizacija istih kroz organizirane ture i slično. Međutim, nužno je nastaviti s financijskom podrškom Grada po pitanjima obnove zapuštenih kažuna u privatnom vlasništvu.

Stav Grada Vodnjana – Dignano je da se kažuni trebaju zaštititi i kao zasebno materijalno kulturno dobro. S tim u vezi, relevantan je Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN 151/03; NN 157/03 Ispravak, NN 87/09, NN 88/10, NN 61/11, NN 25/12, NN 136/12, NN 157/13, NN 152/14, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21) koji regulira upis kulturnog dobra sa člancima 10, 11 i 12. U navedenim člancima se iščitava kako je prvi korak kontaktiranje nadležnog tijela, u konkretnom slučaju nadležno tijelo je Konzervatorski odjel u Puli za područje Istarske županije, koje utvrđuje svojstvo kulturnoga dobra, na temelju stručnog vrednovanja te slijedom navedenog donosi rješenje. Budući da su kažuni kao jedan od oblika / vještina suhozidne gradnje registrirani u Registru kulturne baštine RH (Z-6878: Umijeće suhozidne gradnje) te su zaštićeni i u okviru UNESCO-a (UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva "Art of dry stone walling, knowledge and techniques" - Umijeće suhozidne gradnje upisano 28. studenoga 2018.) te je prije odluke o daljnjoj zaštiti nužno analizirati navedena rješenja.

Rješenje iz Registra kulturne baštine za RH dostupno na poveznici <https://ich.unesco.org/doc/src/37079.pdf> utvrđuje sljedeći sustav mjera zaštite:

- osigurati dostupnost dobra javnosti;
- poticati prenošenje i njegovanje kulturnoga dobra u izvornoj sredini;
- poticati sudjelovanje pojedinaca, grupa i zajednice koje baštine dobro u identificiranju, definiranju, izvođenju i prenošenju dobra;
- popularizirati i promovirati kulturno dobro održavanjem stručnih skupova, putem elektroničkih medija, audio i video zapisa i na drugi način;
- osigurati održivost dobra kroz edukaciju, identificiranje, dokumentiranje, znanstveno istraživanje, očuvanje, zaštitu, promicanje, povećanje vrijednosti, mogućnost prenošenja tradicije nasljednicima, putem

formalnog i neformalnog obrazovanja, te revitalizaciju napuštenih segmenata dobra;

- educirati stručni kadar za prenošenje znanja i vještina putem seminara, radionica, formalnog i
- neformalnog obrazovanja;
- nastaviti sa istraživanjem dobra, primjerenim dokumentiranjem u svim vidovima i na načinima suvremenog bilježenja te stručnim i znanstvenim vrednovanjem;
- promicati funkciju i značaj dobra u društvu, te uključiti zaštitu dobra u planirane razvojne programe;
- popularizirati i promovirati nematerijalno kulturno dobro te time nastojati ojačati svijest da je umijeće suhozidne gradnje jedinstveno dobro koje na lokalnoj i nacionalnoj razini osigurava kulturnu raznolikost te provoditi mjere zaštite kako bi se izbjegla opasnost od nestajanja, uništenja ili pretjerane komercijalizacije kulturnoga dobra;
- njegovati međunarodnu suradnju u zaštiti i očuvanju dobra;
- međusektorskim aktivnostima prema područjima poljoprivrede, ruralnog razvitka, gospodarstva, te zaštite okoliša i graditeljstva poticati očuvanje gospodarskih praksi koje kreiraju suhozidne krajolike i osigurati unapređenje i koordinaciju mjera zaštite kulturnog dobra;
- nositelj dobra dužan je provoditi mjere zaštite radi njegova očuvanja, sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svim propisima koji se odnose na kulturna dobra, pridržavajući se njegove povijesno-tradicijske matrice i pojavnosti.

Rješenje kojim su detaljno obrazloženi razlozi upisa i definirane mjere zaštite također navodi kako su nositelji dobara sve pravne i fizičke osobe evidentirane na Popisu nositelja koji je sastavni dio Rješenja. Na navedeno kulturno dobro se primjenjuje Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svi propisi koji se odnose na kulturna dobra.

Rješenjem je pojašnjeno kako je Modalitet opće zaštite umijeća na cijelom području hrvatskog jadransko-dinarskog krša predložen kao konceptualni okvir koji ujedinjuje ukupnu pojavnost suhozidnog fenomena, a ujedno je i prvi korak u evidentiranju i zaštiti pojedinačnih iznimnih, odnosno karakterističnih lokalnih i regionalnih praksi.

Preporuka je da se prije odluke o dodatnoj zaštiti pojedinačnih kažuna u suradnji sa nadležnim konzervatorskim odjelom, utvrdi što pojedina kategorija zaštite propisuje po pitanju zaštite i valorizacije te potom odlučiti potrebu daljnje zaštite. Pri konzultacijama potrebno je uzeti u obzir i Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine NN 5/2005 koji pod pojmom zaštite podrazumijeva mjere čiji je cilj osiguravanje održivosti nematerijalne kulturne baštine, uključujući identificiranje, dokumentiranje, istraživanje, očuvanje, zaštitu,

promicanje, povećanje vrijednosti, prenošenje, posebice putem formalnog i neformalnog obrazovanja, kao i revitalizaciju različitih oblika te baštine. Navedenim zakonom u čl. 13. Definiraju se Ostale mjere za zaštitu:

U svrhu zaštite, razvoja i unaprjeđenja nematerijalne kulturne baštine koja je prisutna na njezinu teritoriju, svaka država stranka nastoji:

(a) usvojiti opću politiku čiji je cilj promicanje funkcije nematerijalne kulturne baštine u društvu i uključivanje zaštite te baštine u programe planiranja,

(b) odrediti ili osnovati jedno ili više nadležnih tijela za zaštitu nematerijalne kulturne baštine koja je prisutna na njezinu teritoriju,

(c) unaprjeđivati znanstvene, tehničke i umjetničke studije, kao i istraživačke metodologije u cilju djelotvorne zaštite nematerijalne kulturne baštine, posebice nematerijalne kulturne baštine kojoj prijete opasnost,

(d) usvojiti odgovarajuće pravne, tehničke, administrativne i financijske mjere u cilju:

(i) poticanja stvaranja ili jačanja institucija za obuku u području upravljanja nematerijalnom kulturnom baštinom i prijenosa te baštine putem stručnih skupova i prostora namijenjenih za predstavljanje ili izražavanje te baštine,

(ii) osiguravanja pristupa nematerijalnoj kulturnoj baštini uz istodobno poštivanje uobičajenih praksi koje utječu na pristup određenim oblicima takve baštine,

(iii) utemeljenja institucija za dokumentiranje nematerijalne kulturne baštine i olakšavanja pristupa tim institucijama.

Neovisno o odluci pojedinačne zaštite kažuna kao kulturnog dobra, a slijedom preporuka iz Rješenja, nužno je provoditi znanstvena istraživanja na različite još uvijek nedovoljno istražene teme kao npr. veza između kažuna i prapovijesnih kuća okrugloga tlocrta i dr.

Radionice koje se svake godine redovno odvijaju a koje su i rezultirale stvaranjem Parka kažuna hvalevrijedan su primjer edukacije i valorizacije suhozidne baštine, a što je u skladu sa uputama iz Rješenja.

Additional protection structures and procedures / Dodatne strukture i procedure zaštite :

Projekt „Moj kažun – La mia casita“ potaknuo je i specijalizaciju lokalnih tvrtki za obnovu kažuna a sve u skladu sa tradicionalnim tehnikama. Trenutno na području grada posluje nekoliko tvrtki koje su se specijalizirale u obnovi kažuna:

- Obrt za izgradnju Medančić
- “Merlo” obrt za građevinarstvo i zemljane radove
- Kapitel d.o.o.
- “Škrila” obrt za zemljane radove

Obnova kažuna zahtjeva posebne vještine obrade kamena, a radove je moguće

izvoditi gotovo tijekom cijele godine, budući da isti nisu radovi u gradskoj sredini gdje tijekom ljetnih mjeseci vrijedi zabrana izvođenja radova zbog turističke sezone.

Rješenje o upisu Umijeća suhozidne gradnje u Registru kulturne baštine RH ističe i nekoliko međusektorskih tema koje pri definiranju procedura upravljanja i zaštite treba uzeti u obzir:

- **Međusektorska tema poljoprivreda:** - Program ruralnog razvoja predviđa ulaganje financijskih sredstava za podizanje, održavanje i obnovu suhozida i suhozidnih terasa kroz mjere. U interesu zaštite i očuvanja kulturne baštine je da se ta sredstva pravilno usmjere i upotrijebe sinergijski u smislu ojačavanja izvornih tradicija i nositelja umijeća, te održavanja/očuvanja vrijednih kulturnih krajolika.
- **Međusektorska tema Građevinski materijal,** odnosno (ne)mogućnost nabave i korištenja lokalnog kamena za obnovu i građenje suhozidnih (ali i drugih) građevina, što je iz perspektive očuvanja kulturne baštine velik problem, dok je iz perspektive drugih sektora (rudarstvo, prostorno uređenje), čijom legislativom je formalno onemogućeno, sporedno pitanje koje bi se uz odgovarajuću inicijativu potencijalno moglo riješiti.
- **Tema edukacije,** tema je izvan uže domene zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ali je vezana uz sve prethodne. Neophodan je razvoj strukovnih programa vezanih za umijeće suhozidne gradnje, bilo u sektoru građevinarstva i obrade kamena (a posebno vezano uz stjecanje dopuštenja za rad na suhozidnim kulturnim dobrima), bilo kao dio obrazovanja/osposobljavanja u poljoprivrednim djelatnostima poput maslinarstva i vinogradarstva. U interesu zaštite i očuvanja kulturne baštine je da se pri kreiranju i izvođenju ovakvih programa uvažava lokalne/regionalne tradicije, zajednice (nositelji) i oblici.

4.3. Surveillance and monitoring systems / Sustav nadzora i monitoringa

Needs regarding surveillance and monitoring of visitors of your site / Potrebe vezane uz nadzor i monitoring posjećivanja lokaliteta:

Park kažuna kao arheološki park i početna točka obilaska otvoren je prostor kojem je moguće pristupiti i običi i izvan radnog vremena info centra. Info centar radi od svibnja do listopada, dok je tijekom turističke sezone otvoren cijeli dan (izvan glavne sezone radi ujutro i predvečer). Tijekom noći je osvijetljen što dodatno unaprjeđuje vizuru krajolika. Osvjetljenje Parka osigurano je kroz Projekt PROLAZI KROZ VRIJEME (TZ Vodnjan-Dignano) kojim je realiziran koncept svjetlosnih instalacija kroz stvarne gradske prolaze s ciljem njihova oživljavanja te prezentacije gostima.

Kako je Park otvorenog tipa, odnosno još uvijek ne postoji sustav naplate ulaza, samim time se niti ne evidentiraju posjete. Poželjno je uspostaviti sustav monitoringa i evidencije posjeta kako bi moglo istražiti i zadovoljstvo posjetitelja te

identificirati njihove potrebe. Istraživanje potreba i zadovoljstva posjetitelja predstavlja važnu informaciju za djelatnike tvrtke Castelier d.o.o kako bi na temelju provedenih analiza mogli unaprijediti ponudu te razvijati dodatne sadržaje.

Nadzor parka trenutno nije osiguran, premda je bilo manjih vandalizama, te je u svrhu sprječavanja daljnjih vandalizma poželjno uvesti sustav nadzora.

4.4. Landscaping / Okolišno uređenje

Landscape enhancements at your site / Okolišno uređenje lokaliteta:

Park kažuna kao i kažuni diljem Vodnjanštine sastavni su dio krajobraza kojeg karakteriziraju brojna obrađena polja, maslinici i vinogradi. Obilazak parka, odnosno pristupačnost moguća je za sve skupine posjetitelja, kao i za osobe s ograničenim mogućnostima kretanja. Kako bi se u parku omogućilo posjećivanje i upoznavanje sa baštinom kažuna i slijepim i slabovidnim osobama predlaže se izrada prilagođenih info tabli i drugih interpretacijskih sadržaja za navedenu ciljnu skupinu.

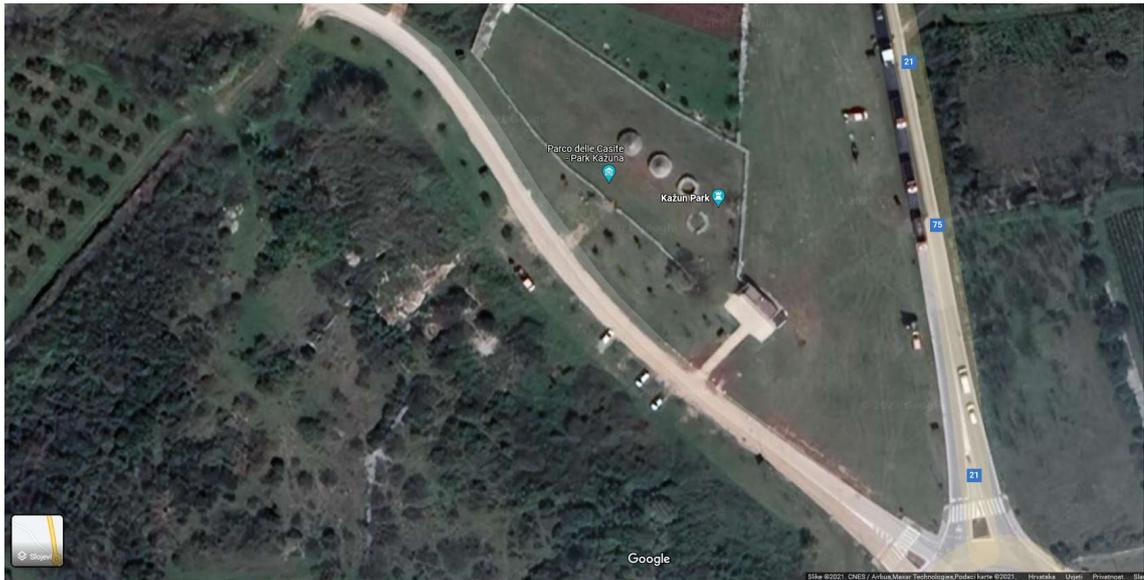
Kažuni kao jedinstveni baštinski element ovog područja sami po sebi su atrakcija, a ipak i među njima posebno su atraktivni i vrijedni za obilazak kažuni na lokacijama „tri kažuna“ sa neuobičajeno velikim kažunima smještenim jedan uz drugog, te „dva kažuna“ koju karakterizira kažun četvrtastog oblika. Navedeni kažuni su uključeni u ponudu obilaska biciklističkom stazom.

Pri nastavku uređenja samog parka preporuka je da se zadrži prirodni „štih“, odnosno zagovara se korištenje prirodnih materijala (drvo, kamen i sl.) te izbjegavanje industrijskih elemenata (komunalne opreme) pri uređenju parka. Park već sada predstavlja svojevrsnu prirodnu oazu uređenu sa stablima maslina te se kao takav uklapa u karakterističan krajobraz Vodnjanštine što svakako treba zadržati.

4.5. Mandatory infrastructure and services / Obvezna infrastruktura i usluge

Accessibility / Pristupačnost:

Za parkiranje vozila pri posjetu Parku koristi se prostor na suprotnoj strani Parka,

koji je potrebno dodatno urediti. Na samoj lokaciji parka nema stanica za punjenje električnih automobila (3 stanice su dostupne na području grada) kao ni stanica za najam gradskih bicikli, već je moguć isključivo najam bicikli od lokalnih pružatelja usluga. Posjet parku moguć je i lokalnim autobusnim linijama.

Basic park infrastructure and services / Osnovna infrastruktura parka i usluge:

Kako je prethodno navedeno park i kažuni u parku su osvijetljeni s čime se dodano naglasila njihova krajobrazna vrijednost i atraktivnost. Trenutni sadržaj parka su:

- Info centar sa suvenirnicom
- Sanitarije
- Odmorište za posjetitelje
- Interpretacijski sadržaji Parka

U planu je da se dio info centra prenamjeni za ugostiteljske djelatnosti gdje bi posjetitelji mogli kušati lokalne proizvode (sir, pršut i vino), međutim preduvjet realizacije je ishodovanje dozvola, odnosno završetak dogovora sa RH oko pitanja korištenje / vlasništva. Posjetiteljima je dostupna WI-FI mreža za pristupanje internetu, a sam park je pet friendly područje.

Maintenance / Održavanje:

Pitanje vezana uz održavanje Parka riješena su uspostavom tvrtke Castelier koja je zadužena za upravljanje i održavanje parka. Tvrtka putem web stranice promovira ponudu obilaska parka i kažuna na području Vodnjanštine, ali promovira i cjelokupno ponudu područja bilo za samostalni ili organizirani obilazak.

4.6. Interpretation and interpretative media / Interpretacije i mediji interpretacije

Choosing the right work team and assessing your inventory / Odabir tima i ocjena inventara:

Interpretacija u Parku kažuna osmišljena je prikazom izgradnje jednog kažuna u 4 faze kao i prikazom ostalih oblika kažuna izgrađenima na području parka daje važan doprinos poznavanju ovog kulturnog dobra a kao takva je i u skladu sa odredbama Rješenja o upisu Umijeća suhozidne gradnje u Registru kulturne baštine RH kojim su propisane mjere edukacije, popularizacije i promocije ovog kulturnog dobra sa ciljem jačanja svijesti kako bi se izbjegla opasnost od nestajanja, uništenja ili pretjerane komercijalizacije kulturnoga dobra.

Postojeći koncept interpretacije u Parku osmišljen je u suradnji s arhitektom i poznavateljem suhozidne baštine g. Orbanićem kroz provedbu edukativnih radionica izgradnje suhozida a u okviru projekta „Moj kažun – La mia casita“. Međutim, kako bi se valorizirala cjelokupna baština i kažuni koji su uključeni u obilasku nužno je uz pomoć tima stručnjaka te uz pomoć suvremenih tehnologija i modela interpretacije osmisлити cjeloviti plan interpretacije za različite kategorije posjetitelja, poželjno sa što većom dozom interaktivnosti i ludičkim (zaigranim) karakterom koji će osigurati da je svaki ponovni posjet svojevrsna nova (nikad ista) avantura.

Objectives, themes and visitor analysis of interpretive planning / Ciljevi, teme i analiza posjetitelja za potrebe planiranja interpretacije:

Cilj interpretacije je prvenstveno edukacija kako bi se posjetitelji upoznali sa kulturnim dobrom, njegovom važnosti u lokalnoj kulturi i identitetu te kako bi se na taj način izbjegla opasnost od nestajanja i/ili. Pri definiranju planova interpretacije i obilaska nužno je uvijek analizirati kapacitete nosivosti kako se ne bi dovelo do pretjerane komercijalizacije kulturnog dobra.

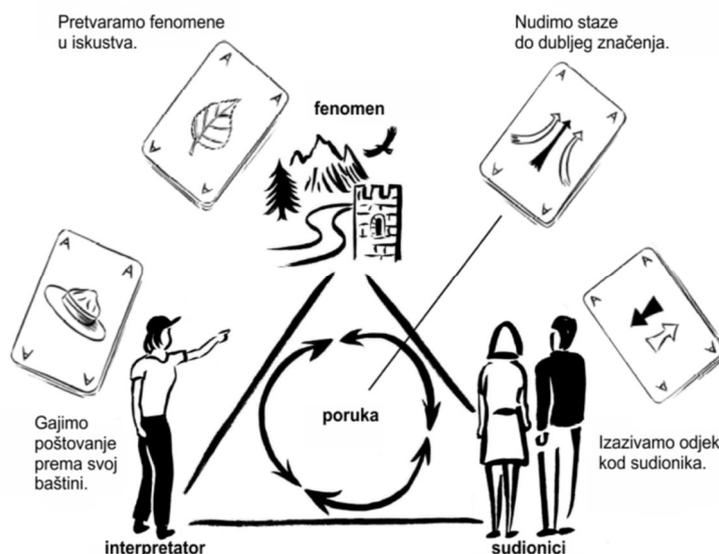
Tema kažuna treba prezentirati ne samo suhozidnu baštinu već i samo kulturu života i rada područja, te se kao takva može prilagoditi, odnosno integrirati u postojeću (i novu) kulturnu i turističku ponudu (kulturne manifestacije, gastro i eno ponudu, ponudu aktivnog odmora, ponudu „potrage za blagom“ i dr.). Ključno, u definiranju ponude je provođenje istraživanja stavova posjetitelja kako bi ponuda mogla odgovoriti identificiranim potrebama i različitim grupama posjetitelja. Informacije dobivene iz provedenih analiza trebaju definirati i načine komunikacije prema ciljanim skupinama posjetitelja.

Choosing the right interpretive media for your site / Odabir odgovarajućeg medija interpretacije:

Jedan od stručnjaka i teoretičara u području interpretacije baštine, Sam H. Hama (2009.) navodi kako je interpretacija prevođenje znanstvenih činjenica na jezik običnih ljudi na ugodan, zanimljiv i pamtljiv način. Tri su okosnice od presudne važnosti za svaki interpretacijski proces¹:

- mjesto ili predmet koji treba iskustveno doživjeti
- ljudi koji ga doživljavaju
- osoba ili medij koji posreduje u interpretaciji

Te tri okosnice čine interpretacijski trokut (na slici) iz kojeg je jasno kako u uspješnom interpretacijskom procesu posjetitelji nisu pasivni promatrači, već aktivni sudionici koji na poticaj / provokaciju interpretatora ili medija interpretacije otkrivaju jedinstvene osobine mjesta ili predmeta, poistovjećujući svoje iskustvo s tim osobinama, dolazeći do dubljih značenja i stvarajući osobne poveznice s posjećenim lokalitetom ili predmetom s kojim su se susreli.

Slijedom navedenog, pri interpretaciji Parka kažuna kao i obilasku kažuna u okolici treba imati na umu navedeno, te djelovati na nekoliko razina kako:

- edukaciji lokalnih turističkih vodiča i osmišljavanje interpretacije za različite kategorije posjetitelja (organizirane posjete)
- definiranje adekvatnih medija putem i interpretacijskih sadržaja kojim će se osigurati doživljaj i memorabilno iskustvo za samostalne obilaske

¹Interpretacija baštine kao alat za razvoj tematskih šetnji; Zadar, lipanj 2021. https://www.grad-zadar.hr/repos/doc/Interpretacija_bas%CC%8Ctine_kao_alat_Zadar_lipanj_2021.pdf

- nastavak provedbe edukativnih radionica u samom Parku kažuna uz kontinuirano unaprjeđenje te osmišljavanje novih manifestacija vezanih uz kažune i lokalni identitet.

Mogući tehnološki mediji interpretacije:

- audio-video / mobilni vodiči
- geocatching tehnologija (potraga za blagom korištenjem gps tehnologija)
- interaktivni ekrani
- virtualna stvarnost sa pričama iz prošlosti

Implementation and evaluation / Provedba i evaluacija:

Preduvjet za razvoj interpretacije je definiranje plana interpretacije sa lokalnim stručnjacima. Plan treba detaljno definirati teme i točke interpretacije kao i potrebna sredstva i najprimjernije medije. Po definiranju tema nužno je teme predstaviti javnosti te posebno lokalnim turističkim vodičima te istima pružiti dodatnu obuku o interpretaciji odabranih tema.

4.7. Commercial infrastructure and services / Komercijalna infrastruktura i usluge

Including commercial facilities and services at your site / Uključenje komercijalne ponude i usluga:

Razvoj komercijalnih sadržaja potrebno je planirati i uz točke obilaska, a u dogovoru sa vlasnicima kažuna kako bi se na taj način dodatno potaknula lokalna ekonomija. U samom Parku, kako je već istaknuto postoji info centar sa ponudom suvenira a po rješenju imovinsko pravnih pitanja sa RH planirano je i proširenje ugostiteljskih sadržaja – ponuda lokalnih proizvoda. Info centar pruža informacije o cjelokupnoj ponudi područja a svakako je poželjna snažnija suradnja po pitanju promocije sa lokalnim proizvođačima i pružateljima usluge smještaja.

Including additional commercial services at your site to increase revenues / Dodatne komercijalne usluge na lokalitetu kao izvor prihoda:

Park kažuna je već sad prostor na kojem se organiziraju različite manifestacije, mada je poželjno dodatno strateško promišljanje kako bi se pri organizaciji manifestacije uvijek jasno istaknula povezanost sa baštinom kažuna i suhozidne baštine. Sve manifestacije su trenutno otvorene za javnost bez troška sudjelovanja, mada bi u budućnosti trebalo definirati i komercijalne aktivnosti koje će osigurati prihode za održavanje parka i obnovu kažuna. Mogućnost je osmišljavanje modela sponzorstva za obnovu kažuna i valorizaciju istih.

4.8. Communication, branding and promotion / Komunikacija, brendiranje i promocija

Objectives, themes and visitor analysis of communicative planning / Ciljevi, teme i analiza posjetitelja u svrhu planiranja komunikacijskih aktivnosti:

Ciljevi komunikacije, promocije te elementi izgradnje brenda Parka kažuna moraju doprinositi definiranoj viziji te utjecati direktno na povećanje broja posjetitelja lokalitetu parka i povećanje prepoznatljivosti brenda na međunarodnoj razini.

Imajući u vidu prethodno definirane ciljane skupine, slijedi pregled istih uz pojašnjenje ciljeva komunikacije:

- lokalno stanovništvo/zajednica: jačanje identiteta „istarskog čovika“ i prijenos znanja tehnike suhozida
- djeca i mladi/obrazovni sektor: upoznavanje s povijesnom i kulturnom baštinom i njenom vrijednošću
- posjetitelji/turisti: informiranje, stvaranje doživljaja i memorija, želja za povratkom na lokaciju
- stručna međunarodna javnost: jačanje prepoznatljivosti kao dijela UNESCO zaštićene nematerijalne baštine na području Mediterana

Za svaku od ciljanih skupina definirat će se planovi komunikacija, slijedi prijedlog osnovnih kanala distribucije i identifikacija potrebnih partnera:

- lokalno stanovništvo/zajednica: TZ Vodnjan-Dignano, mjesni odbori, Grad Vodnjan-Dignano, Udruga Dragodid, udruženja OPG-ovaca, lokalno gospodarstvo
- djeca i mladi/obrazovni sektor: osnovne i srednje škole putem verificiranog programa izvan učioničke nastave u okviru više predmeta te zavičajne nastave, fakulteti građevine i arhitekture te strukovne škole putem organiziranih edukativnih obilazaka uz predavanja i praktičnu nastavu na lokalitetu
- posjetitelji/turisti: TZ Vodnjan-Dignano, TZ Istre, turističke agencije putem različitih programa obilazaka/tura
- stručna međunarodna javnost: TZ Vodnjan-Dignano, TZ Istre, MKM (na razini UNESCO zaštićene tehnike suhozida), Udruga Dragodid, Grad Vodnjan-Dignano

Izradu plana komunikacije i promocije lokaliteta Parka kažuna potrebno je povjeriti vanjskim stručnjacima uz aktivno uključivanje TZ Vodnjan-Dignano i nadležnih odjela u Gradu, implementaciju i mjerenje rezultata moguće je predvidjeti u sinergiji s istim ključnim dionicima te ovisno o ukupnim rezultatima planirati stalni angažman stručnjaka za promociju. Prepoznatljivost i uspostava partnerstava na lokalnoj i međunarodnoj razini direktno utječu na povećanje broja simpatizera i volontera u zaštiti i obnovi kažuna na ovom području kao i na povećane mogućnosti donacija/sponzorstava i općenito, fundraising aktivnosti.

Sve promotivne aktivnosti Parka kažuna i one komunikacijske u konačnici trebaju rezultirati:

- snažnijom podrškom lokalne zajednice koja je prigrllila kažune kao dio svog identiteta i svjesna je potrebe očuvanja, obnove i revalorizacije istih; zajednica aktivno živi svoje kažune i prenosi na sljedeće generacije
- uvođenjem obveznog obilaska parka tijekom osnovnoškolskog i

srednjoškolskog školovanja kroz nekoliko predmeta (geografija, povijest, zavičajna nastava) za sve školarce Istre

- povećanjem broja posjetitelja Parka za 30% u prve dvije godine, za 50% u sljedeće 2 godine; uvrštenjem programa obilaska Parka kažuna u prioritetne programe obilaska kulturnih dobara Istre (top 10)
- snažnijom afirmacijom Parka kažuna kao dijela UNESCO zaštićene nematerijalne baštine tehnike suhozida na području Mediterana u međunarodnom kontekstu; nezaobilaznom lokalitetu za međunarodnu suhozidnu radionicu koja okuplja dionike mediteranskog područja.

Imajući u vidu kako je potrebno strukturirati način praćenja broja posjetitelja, njihova zadovoljstva, dojmova obilaskom te predvidjeti načine ispitivanja/istraživanja koji bi se kontinuirano provodili u Parku kažuna, slijede preporuke aktivnosti:

- definirati način praćenja broja posjetitelja putem digitalnog brojača/registracije putem QR kojim se omogućuju i neki popusti u lokalnim trgovinama/proizvođačima (poticaj na registraciju);
- uvesti sustav kontinuirana ispitivanja zadovoljstva i socio-ekonomskog profila posjetitelja putem strukturiranih upitnika (off&online);
- uvesti sustav intervjuja dubinskog tipa s identificiranim dionicima i posjetiteljima, ali i s potencijalnim posjetitelja kako bi se utvrdili atributi koji potiču na odluku o dolasku/povratku na obilazak Parka kažuna i koja su pri tom očekivanja, spremnost na financijski angažman za obilazak i za koje elemente/sadržaje (izrada prioritetnih sadržaja);

Za pripremu predloženih načina strukturirana pregleda profila i zadovoljstva postojećih posjetitelja te za definiranje načina privlačenja novih posjetitelja i osiguranje sadržaja po mjeri i financijskom angažmanu koji su spremni ponuditi za tu vrstu usluge, nužna je suradnja sa stručnjacima i tvrtkama/ustanovama specijaliziranim za te vrste istraživanja i definiranja prodajnih i promotivnih strategija.

4.9. Networking and integration with other local and regional archaeological / cultural attractions / Umrežavanje i integracija sa lokalnim i regionalnim arheološkim i kulturnim atrakcijama

Networking / Umrežavanje:

Kako je Umijeće suhozidne gradnje upisano na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva, kao odgovor na zajedničku međunarodnu nominaciju Cipra, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Slovenije, Španjolske i Švicarske, uspostava suradnje i provedba zajedničkih aktivnosti sa stručnjacima, predstavnicima sličnih parkova/muzeja, udruga koji se bave očuvanjem i valorizacijom kulturne baštine suhozida važan je korak u daljnjem istraživanju, zaštiti i očuvanju kažuna kao dijela suhozidne baštine. Na nacionalnoj razini Grad Vodnjan – Dignano te Castelier d.o.o. kao upravitelj Parka kažuna i cijelog procesa valorizacije kažuna treba nastaviti razvijati suradnju sa lokalnim stručnjacima te posebno sa NGO Dragodid kao vodećom udrugom kojoj je suhozidna baština glavni motiv djelovanja. Snažnija nacionalna i međunarodna suradnja može rezultirati novim zajedničkim projektima koji će nastaviti proces zaštite i valorizacije kažuna.

Connecting cultural attractions into cultural tours / Povezivnaje kulturnih atrakcija u kulturne ture:

Kažuni, kako je već nekoliko puta istaknuto, predstavljaju jednu posebnost identiteta Istre i kao takvi su djelomično uključeni u turističku ponudu obilaska. Međutim primjetna je potreba dodatnog razvoja i integracije u cjelovitu ponudu, jačanje znanja i interpretacijskih vještina lokalnih turističkih vodiča i ostalih pružatelj turističkih i ugostiteljskih usluga kako bi posjetitelji tijekom boravka na području shvatili važnost kažuna za lokalnu kulturu života i rada.

4.10. Cooperation with tourism industry / Suradnja sa turističkom industrijom

Linking your archaeological site with tourism / Povezivanje arheološkog lokaliteta sa turizmom:

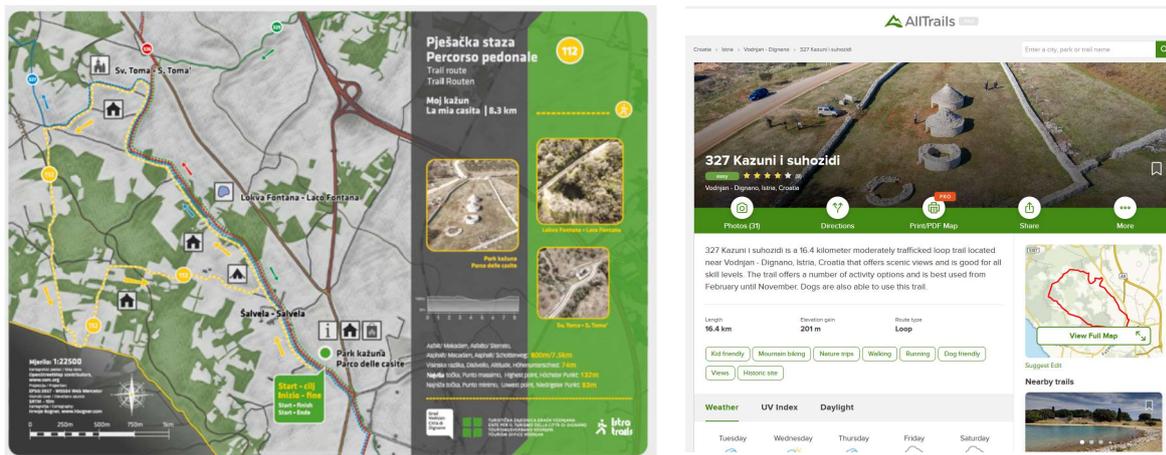
Strategija razvoja Grada Vodnjana-Dignano 2015.-2020. te Plan upravljanja kulturnom baštinom - Grad Vodnjan – Dignano ističu nužnost valorizacije kažuna kroz kulturu i turizam.

Trenutno Park kažuna i obilazak kažuna na području Vodnjanštine nisu dovoljno promovirani u turističkoj ponudi s obzirom na svoju važnost. Ponuda je promovirana na slijedećim web portalima:

- TZ istarske županije
- TZ Grada Vodnjan-Dignano (outdoor ponuda – bike obilazak i pješačke / trail ture)
- Turističke agencije:
  - Smart travel – tura Vodnjan, Bale i Rovinj. Posjet Vodjanu uključuje i posjet Parku kažuna kao polaznoj točki prije ulaska u sami grad

- o Marbis – tura Istra: poluotok crvene zemlje i kažuna. Učenička tura koja spominje kažune no u opisu mjesta obilazaka parka kažuna nije naveden

Portal Tripadvisor navodi Park kažuna kao 7 od 25 točaka od interesa za posjetiti tijekom boravka u Vodnjanu.

Iz navedenog je vidljiva potreba za snažnijom i ciljanom promocijom ponude obilaska kažuna kojoj treba prethoditi jasno definirani programi obilaska.

Know your visitors / Poznavanje posjetitelja

Trenutno se pri obilasku Parka, a kako je već prethodno navedeno ne vode statistike posjetitelje te se samim time ne vrši analiza podataka u svrhu definiranja ključnih proizvoda i komunikacije prema ciljnim tržištima i ciljnim skupinama posjetitelja.

Know your economic and social benefits and challenges from tourism / Poznavanje socio-gospodarskih koristi i izazova turizma

Benefiti uključenja kažuna u organizirane obilaske kao i osiguranje informacija za samostalni obilazak treba promatrati kroz prizmu objedinjavanja lokalne ponude i rasta prihoda lokalnih poduzetnika i lokalne zajednice, ali rast i razvoj treba poštovati kapacitete nosivosti kako turističke aktivnosti ne bi ugrozile ostale gospodarske, društvene pa i fizičke (infrastrukturne) resurse i odnose. Slijedom navedenog, preporuka je definiranja maksimalnog broja posjetitelja koji se mogu uključiti u organizirane obilaske kažuna i integrirane kulturno – turističke te gastro ponude. Cilj treba biti kvaliteta, a ne kvantiteta.

4.11. Research activities / Istraživačke aktivnosti

Plan necessary additional research / Plan potrebnih dodatnih istraživanja:

Rješenje o upisu Umijeća suhozidne gradnje u Registru kulturne baštine RH, kao kategorija zaštite koja obuhvaća i kažune, propisuje u cilju zaštite provođenje

odnosno nastavak istraživanja dobra, primjerenim dokumentiranjem u svim vidovima i na načinima suvremenog bilježenja te stručnim i znanstvenim vrednovanjem. Kroz dostupnu literaturu istaknuta je potreba dodatnog (interdisciplinarnog) istraživanja temu veza između kažuna i prapovijesnih kuća okrugloga tlocrta.

5. IMPLEMENTATION AND MAINTENANCE / PROVEDBA I ODRŽAVANJE

5.1. Activity planning and execution of the required works / Plan aktivnosti i provedba potrebnih radova

Implementation period 1 (2022) / Period provedbe 1 (2022)						
ID	Aktivnost	Odgovornost	Procijenjeni trošak	Izvor financiranja	Planirani period provedbe	Provjera provedbe
1.1	Nabava digitalnog outdoor totema za bolju promociju lokaliteta	Ugovorena tvrtka će dostaviti i postaviti totem – hardware	25.000,00 EUR	EU projekt ArcheoDanube	Prosinac 2022	Postavljen i funkcionalan Digitalni outdoor totem
		Ugovorena tvrtka će izraditi softversko rješenje; Grad Vodnjan – Dignano će dostaviti podatke / sadržaje koji će se prikazivati (po potrebi)	13.000,00 EUR			
Implementation period 2 (2023) / Period provedbe 2 (2023)						
2.1	Tematske radionice suhozida za dobnu skupinu djece osnovnih i srednjih škola – 2 sata po radionici – 40 radionica godišnje	Suradnja s vanjskim dobavljačem za osmišljavanje radionica te ugovaranje programa izvanučioničke nastave sa školama	Procjena troška po radionici: 1000 kuna za predavača, 500 kuna za organizaciju, za 40 radionica ukupno 60.000 kuna (20 sudionika po	Iz gradskih (subvencije) i drugih izvora financiranja (škole plaćaju sudjelovanje radionicama)	Siječanj-lipanj 2023	600 učenika osnovnih škola (30 radionica) i 200 učenika srednjih škola (10 radionica) – ukupno 800 učenika u razmatranom razdoblju

2.2	Tematske radionice suhozida za dobnu skupinu studenata – 2 sata po radionici – 20 radionica godišnje	Suradnja s vanjskim dobavljačem za osmišljavanje radionica te ugovaranje programa terenske nastave sa fakultetima	Procjena troška po radionici: 1500 kuna za predavača, 500 kuna za organizaciju, za 20 radionica ukupno 40.000 kuna (20 sudionika po	Iz drugih izvora financiranja (fakulteti/studenti plaćaju sudjelovanje na radionicama)	Siječanj-lipanj 2023	400 studenata –u razmatranom razdoblju
2.3	Tematske radionice suhozida za starije stanovništvo iz zajednice – 2 sata po radionici – 2 radionice godišnje	Suradnja s vanjskim dobavljačem za osmišljavanje radionica te ugovaranje izvedbe radionica	Procjena troška po radionici: 1000 kuna za predavača, 500 kuna za organizaciju, za 20 radionice ukupno 3.000 kuna (20 sudionika po	Iz gradskih izvora financiranja	Siječanj-prosinac 2023	Ukupno 50 stanovnika starije životne dobi u razmatranom razdoblju
2.4	Tematske radionice suhozida za turiste – 2 sata po radionici – 50 radionica godišnje	Suradnja s vanjskim dobavljačem za osmišljavanje radionica te ugovaranje izvedbe radionica	Procjena troška po radionici: 1500 kuna za predavača, 300 kuna za organizaciju/p osredovanje u prodaju paketa, za 50 radionice	Iz drugih izvora (naplata sudjelovanja posjetiteljima)	Siječanj-prosinac 2023	Ukupno 1000 turista u razmatranom razdoblju
2.5	Međunarodne radionice suhozida za stručnu javnost – 4 sata po radionici – 10 radionica godišnje	Suradnja s vanjskim dobavljačem za osmišljavanje radionica te ugovaranje izvedbe radionica	Procjena troška po radionici: 2500 kuna za predavača, 500 kuna za organizaciju/p osredovanje u prodaju paketa, za 10 radionice ukupno 30.000 kuna (20 sudionika po	Iz gradskih i drugih izvora (projektno financiranje, institucionalno i drugo)	Siječanj-prosinac 2023	Ukupno 200 predstavnika stručne javnosti u razmatranom razdoblju

5.2. Operation, maintenance and improvement activities / Aktivnosti upravljanja, održavanja i unaprijeđenja

5.2.1. Operational structure of the archaeological park / Operativna struktura arheološkog parka

1. Administration / Administracija					
ID	Usluga	Zadatak	Cilj	Budget	Prihod
1.1	Djelatnik na info pointu (6 mjeseci)	Informiranje posjetitelja	Informiranje i prezentiranje kašuna posjetiteljima	150.000,00 kn	
1.2	Održavanje info pointa i svakodnevno čišćenje parka	Održavanje parka Kažuna	Održavanje parka Kažuna i čišćenje	72.000,00 kn	
1.3	Odvoz smeća	Odvoz smeća	Odvoz smeća	1.000,00 kn	
1.4	Električna energija	Trošak električne energije Parka	Trošak električne energije Parka	2.000,00 kn	
2. Conservation and presentation / Konzervacija i prezentacija					
2.1	Održavanje zelenih površina	Održavanje zelenih površina Parka	Hortikulturno uređen Park	53.550,00 kn	
2.2	Promotivne aktivnosti	Promotivne aktivnosti	Informiranje posjetitelja	12.000,00 kn	
2.3	Research				
	....				
3. Additional services / Dodatne usluge					
3.1	Catering				
3.2	Accommodation				
3.3	Shops				
3.4	Parking				
3.5	Events organization				
	.....				

5.2.2. Maintenance planning / Plan održavanja

1. Equipment, installations and furniture / Oprema, instalacije i namještaj				
ID	Aktivnost	Odgovornost	Planirani period provedbe	Provjera provedenosti
1.1	Održavanje rasvjete parka	Castelier d.o.o.	Mjesečno	
1.2	Održavanje digitalnog outdoor totema	Castelier d.o.o. /ugovorena tvrtka – isporučitelj opreme prema jamstvu	Mjesečno	
	.....			
2. Landscaping / Okoliš				
2.1	Hortikulturno uređenje	Contrada d.o.o.	Mjesečno / prema potrebi	
	....			
3. Sanitation / Sanitarije				
3.1	Čišćenje i odvoz smeća	Contrada d.o.o.	Tjedno / prema potrebi	
3.2	Čišćenje sanitarija	Castelier d.o.o.	2x dnevno (tijekom sezone)	
	....			

5.3. Monitoring process and periodical evaluation / Monitoring i evaluacija

5.3.1. Monitoring

Cilj	Indikator	Metoda odgovorna osoba za prikupljanje i analizu podataka	Vremenski period	Provedeno
Prezentacija i interpretacija na lokalitetu	Zadovoljstvo posjetitelja Parka i organiziranih obilazaka	Upitnici za posjetiteje / Castelier d.o.o.	Svake 2 godine	
Konzervatorski radovi	Konzervatorski radovi / sanacija kažuna	Izvešće provedenim radovima / Konzervatorski odjel	Svake 3 godine	
Turisti na lokalitetu	Broj posjetitelja u parku	Evidencija posjeta / Castelier d.o.o.	Godišnje	
	Povećanje broja noćenja	Izvešće TZ grada Vodnjan – Dignano	Godišnje	

5.3.2. Evaluation / Evaluacija

Aktivnost	Metoda evaluacij	Odgovorna osoba	Vremenski period	Provedeno
Organizirane arheološke i ostale ture koje uključuju obilazak kažuna	Intervjui sa posjetiteljima / evaluacijski obrasci	Turistički vodiči / turističke agencije	Godišnje	

5.4. Staff (and volunteers) recruiting and training / Osoblje (i volonteri) – zapošljavanje i treninzi

Organize staff and volunteers / Organizacija osoblja i volontera

U cilju ostvarenja zadanih ciljeva predmetnoga Plana, nužna je izrada plana za zapošljavanje i potom definiranja optimalnog financijskog modela – temeljem ugovora na neodređeno/određeno vrijeme i/ili periodičnih angažmana vanjskih suradnika i drugih pravnih subjekata.

U dijelu angažiranja osoba za interpretaciju baštine i općenito rada s posjetiteljima, preporuka je prethodno provesti radionice interpretacije i prezentacije tehnike suhozida iz Parka kažuna i samih kažuna na području vodnjanstine za sve djelatnike i sezonske suradnike.

Preporuka je izraditi i plan suradnje s volonterima s područja Istre i šire te s njima definirati zajedničke aktivnosti i načine podrške ostvarenju ciljeva Parka kažuna. Kako na širem području djeluje vrlo aktivna udruga Volonterski centar Istra koji nudi različite tipove volontiranja, ali i Društveni centar Rojc u kojem djeluje 106 udruga iz 9 različitih djelatnosti koje provode niz uspješnih akcija i s kojima je preporuka ostvariti dugoročnu suradnju s ciljem osmišljavanja i provođenja različitih manifestacija koje bi dodatno valorizirale Park kažuna.

Također, preporuka je još snažnija suradnja s već postojećim udrugama na području Vodnjana primjerice Informo, Istarsko-Ekomuzej iz Vodnjana i drugima.

